

İntihal | Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
| This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

ULUSLARARASI SUÇLARA YÖNELİK KRİMİNOLOJİK YAKLAŞIMLARIN ULUSLARARASI HUKUK KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

AN ASSESSMENT OF CRIMINOLOGICAL APPROACHES TO INTERNATIONAL CRIMES WITHIN THE SCOPE OF INTERNATIONAL LAW

Dr. Öğr. Üyesi Cansu Atılgan Pazvantoglu*

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, uluslararası suçlara yönelik kriminolojik yaklaşımları; Uluslararası Ceza Mahkemesi kapsamına giren uluslararası suçlar özelinde, Uluslararası Hukuk ve Kriminoloji alanlarının etkileşiminde iş birliği ya da dışlamaya neden olan girişim ya da kısıtları değerlendirerek, disiplinlerarası bir bakış açısıyla çözümlenmektedir. Çalışma söz konusu alanların temel özelliklerine, kuramsal altyapılarına ve tarihsel süreçte yaşanan kırılmalara değinerek, literatürde baskın biçimde tartışılan kriminolojinin uluslararası suçları göz ardı ettiği iddiasını incelemiş ve kriminolojik yaklaşımların daha esnek ve eleştirel bakış açıları getiren ve karşılıklı kazanımlara odaklanan seyriyle uluslararası suçların çözümlenmesine yönelik Uluslararası Hukuk araştırmalarına giderek daha yakın konumlandığı görülmüştür. Ceza Hukuku'nun kriminolojik yaklaşımlarla ulusal düzeyde var olan yakın ilişkisi, uluslararası ve ulus-üstü çalışmalarda eksiktir. Bu eksikliğin giderilmesine ilişkin girişimler artarak devam etmektedir. Bu araştırma ulusal literatürdeki eksikliği de göz önünde bulunduran, bu konudaki iş birliğine yönelik bir çağrı niteliğindedir. Çalışmada ayrıca, uluslararası suçlara yönelik kriminolojik yaklaşımların uluslararası suçların önlenmesine ilişkin katkıları değerlendirilmiş, her ne kadar mevcut sistem cezalandırma ve kovuşturma yönünden ciddi eleştirilere maruz kalsa da uluslararası suçların önlenmesi odağında kriminoloji alanıyla iş birliğinin olumlu sonuçlar vereceği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Suçlar, Kriminoloji, Uluslararası Hukuk, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Disiplinlerarası.

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Uluslararası Hukuk Anabilim Dalı.

0000-0002-5404-8064 cansuatilgan@ogu.edu.tr

Bu eser Creative Commons Atıf-Gayri Ticari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze criminological approaches to international crimes; specifically, within the scope of crimes falling under the jurisdiction of the International Criminal Court, evaluating attempts or constraints that lead to collaboration or exclusion between the fields of International Law and Criminology, and to provide an interdisciplinary perspective. The study examines the claim that criminology predominantly overlooks international crimes by addressing the fundamental characteristics, theoretical frameworks, and historical ruptures of these fields. It has been observed that criminological approaches have progressively aligned themselves more closely with International Law research focused on the analysis of international crimes, introducing more flexible and critically oriented perspectives that emphasize mutual gains. The close relationship between Criminal Law and criminological approaches at the national level is lacking in international and supranational studies. Efforts to address this deficiency continue to increase. This research takes into account the gap in the national literature and serves as a call for collaboration on this subject. Additionally, the study assesses the contributions of criminological approaches to the prevention of international crimes. Despite facing substantial criticism in terms of punitive measures and prosecutions within the current system, collaboration with the field of criminology is deemed to yield positive outcomes in the prevention of international crimes.

Keywords: International Crimes, Criminology, International Law, International Criminal Court, Interdisciplinary.

GİRİŞ

Uluslararası suçların tanımlanması ve kapsamlarının belirlenmesi özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası insan hakları ihlalleriyle yaşanan gelişme ve deneyimlerle birlikte sıkça tartışılmış, her ne kadar Soğuk Savaş bu girişimin duraklamasına neden olsa da uluslararası hukuk alanlarının bu gelişmelerle çeşitlenmesi ve derinleşmesiyle tekrar gündeme gelmiştir. Bireylerin de uluslararası hukuk çerçevesinde belirlenmiş uluslararası suçların faili olması durumunda yargılanabilecekleri kalıcı bir sistem, savaş sonrasının Nürnberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemeleri ve insanlığı sarsan vahşetlerin sonucunda kurulan Eski Yugoslavya ve Ruanda Ceza Mahkemelerinin deneyimleriyle kurulmuştur. *Ad hoc* mahkemelerden kalıcı nitelikteki Uluslararası Ceza Mahkemesine giden süreç soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçunu bünyesinde tanımlayan Roma Statüsü'yle nihayete ermiştir.

Bu çalışmada Uluslararası Ceza Hukuku ve Roma Statüsü'nde yer alan suçlar özelinde, bu suçlara yönelik kriminolojik yaklaşımlar uluslararası hukuk açısından ele alınacaktır. Bununla birlikte uluslararası suç tanımını genişleten ulus-ötesi, sınıraşan suçlara da konuyla ilişkisi kapsamında yer verilecektir. Uluslararası hukukun ve dolayısıyla uluslararası ceza hukukunun kriminoloji alanıyla ilişkisi ele alınacak, kesiştikleri ve ayrıştıkları noktalar söz konusu alanların iş birliğine yönelik kısıtları ve kazanımları üzerinden değerlendirilecektir. Kriminoloji alanının kendi içinde yaşanan kuramsal ve uygulamaya yönelik tartışmalar uluslararası suçlara bakışını da etkilemektedir. Özellikle kendi içine gömüldüğü ileri sürülen, ulusal, bölgesel olaylara odaklanan ve uzunca bir süre uluslararası suçlara yönelik ilgisizlik ve ihmalle itham edilen kriminolojinin uluslararası alana taşınmasının önündeki engellerin özellikle uluslararası hukuk bakış açısıyla sorgulanması bu çalışmanın ana araştırma sorusunu oluşturmaktadır.

Bu çerçevede hem uluslararası suçların hem de kriminolojinin tanım ve kapsamlarından yola çıkılarak, nitelikleri ve literatürdeki ana tartışmalar içerisindeki yerleri sorgulanacak, tarihsel süreç, kuramsal altyapı gibi etkileşime girdikleri noktalarda kriminolojinin uluslararası suçlarla ilişkilendirilmesinin ya da uluslararası suçları kriminoloji alanına dâhil etme çabalarının nedenleri irdelenecektir. Böylelikle uluslararası suçları yalnızca tanımlamanın, suç fiillerini ortaya koymanın, yasalastırmanın ve faileri kalıcı bir mahkeme önüne getirmenin en ciddi uluslararası suçlar olarak nitelendirilen söz konusu suçların önlenmesi konusunda vadedilen yardımı sağlayıp sağlamadığı, kriminolojinin uluslararası suçların önlenmesi konusunda sunabileceği katkılar ve uluslararası ceza sistemiyle yapabileceği iş birliğinin artı ve eksileri tartışılacaktır.

I. ULUSLARARASI SUÇLAR

Geleneksel uluslararası hukukta, uluslararası bir suç veya milletler hukukuna karşı bir suç olarak tanımlanan korsanlığa ek olarak, köle ticaretine katılmak da uzun bir süre uluslararası suç olarak adlandırılmıştır. Savaş kurallarına ve geleneklerine karşı suçları ifade eden savaş suçları, 1945 Uluslararası Askerî Mahkeme Şartı'nın¹ kabul edilmesine kadar uluslararası suç

¹ International Humanitarian Law Databases, "Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis, and Charter of the International Military Tribunal" London, 8 August 1945. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/nuremberg-tribunal-charter-1945>.

olarak tanımlanmamıştır. Uygun cezai yargı yetkisine sahip herhangi bir uluslararası mahkemenin bulunmaması, uluslararası suç kavramıyla ilgili çözülmemiş bir sorun olarak görülmüştür. Bu sorun, tamamı “temel” uluslararası suçlar olan savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, soykırım ve saldırı suçları üzerinde yargı yetkisine sahip olan Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi, Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulmasıyla kısmen ele alınmıştır.²

Uluslararası suçlar genel itibarıyla bireylerin kişisel cezai sorumluluğunu gerektiren uluslararası kuralların ihlali olarak tanımlanmaktadır.³ Bu kapsamda uluslararası hukuk suçları olarak da nitelendirilen Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü kapsamında sınırlandırılan suçlar ele alınacaktır.⁴ Bu suçlarla, uluslararası hukukun doğrudan ihlali dolayısıyla suç oluşturan ve kişisel cezai sorumluluğu gerektiren, yapılageliş veya antlaşma ile kurulan uluslararası bir norm aracılığıyla suç haline getirilen davranış tipleri kastedilmektedir.⁵ Uluslararası hukukta uluslararası suçların tanımlanması ve belirgin biçimde çerçevelerinin çizilmesi Nürnberg Mahkemesiyle başlamıştır. Mahkeme ilk uluslararası ceza mahkemesi olarak uluslararası ceza hukuku için gerçek bir başlangıç noktasını işaret etmektedir. Mahkemenin en önemli çıktısı uluslararası hukuka karşı suçların soyut varlıklar tarafından değil, insanlar tarafından işlendiğini belirtmesidir. Bununla birlikte Mahkemenin ortaya çıkışı, bu tür suçları işleyen bireyleri cezalandırarak uluslararası hukukun devletlere olduğu kadar bireylere de görev ve yükümlülükler yüklediğini ve bu çerçevede uluslararası hukuk hükümlerinin uygulanmasının gerekliliğini açıkça ortaya koymuştur.⁶ Buradan hareketle uluslararası hukuku doğrudan uygulayan bir uluslararası ceza mahkemesi olmasının Nürnberg Mahkemesini olağanüstü ve biricik kıldığı yorumu yapılmıştır. Bu özelliği uluslararası ceza hukukunun tanımlayıcı yönünü de karşılamaktadır, bu nedenle Nürnberg modern hukuk dünyasında bu tür bir sorumluluğun ilk saf örneği olarak görülmüştür.⁷

Bir diğer uluslararası askeri mahkeme olan Tokyo Mahkemesi ile birlikte söz konusu iki mahkeme İkinci Dünya Savaşı sırasında işlenen savaş suçları, barışa karşı suçlar ve insanlığa karşı suçları ele almak için kurulmuştur. Kalıcı bir uluslararası ceza mahkemesi oluşturma fikri daha sık dile getirilmeye başlansa da Soğuk Savaş bu girişimlerin askıya alınmasına neden olmuştur. 1980'lerde tekrar gündeme gelen ve 1990'larda ivme kazanan kalıcı bir mahkeme kurulmasına ilişkin tartışmalar örnek olaylarla şekillenmiştir. Eski Yugoslavya ve Ruanda'da

² Uluslararası suçlar olarak adlandırılan suçlar ile uluslararası antlaşma hukuku temelinde çok devletli yargı yetkisini gerektiren suçlar arasında bir ayırım yapılabilecektir. John P. Grant ve J. Craig Barker, *Encyclopaedic Dictionary of International Law*, Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 292-294.

³ Antonio Cassese, *International Criminal Law*, Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 47.

⁴ Ekokırımın (Ecocide) bir uluslararası suç olarak Uluslararası Ceza Mahkemesine alınmasına yönelik çabalar uluslararası suçların kapsamının genişletilmesine yönelik girişimlere örnek gösterilebilir. Çalışma sınırlılığı dâhilinde ayrıca tartışılmamakla birlikte bu örnek alanın devimsel yapısını belirtmek için verilmiştir. Bknz: Stop Ecocide Foundation, *Independent Expert Panel for the Legal Definition of Ecocide-Commentary and Core Text*, June 2021.

⁵ Durmuş Tezcan, Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2009, s.41-42.

⁶ Malcolm, N. Shaw, *International Law*, 6th edition, Cambridge University Press, 2008, s. 399-400.

⁷ Robert Cryer, *Prosecuting International Crimes Selectivity and the International Criminal Law Regime*, Cambridge University Press, 2005, s. 39.

işlenen büyük ölçekli zulümlerle birlikte, Birleşmiş Milletler 1990'larda belirtilen isimlerle iki *ad hoc* mahkeme kurmuştur. Nerede işlendiklerine bakılmaksızın en ciddi uluslararası suçlar üzerinde yargı yetkisine sahip olacak kalıcı bir uluslararası ceza mahkemesi kurmak için yapılan görüşmeler neticesinde Temmuz 1998'de Roma'da Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Tüzüğü (Roma Statüsü) kabul edilmiştir.⁸ “Başka Ruanda İstemiyoruz” (No More Rwanda's) söylemi uluslararası alanda adeta bir slogana dönüşmüş, yaşanan tüm acı deneyimler sonrasında uluslararası suçlara yönelik oluşturulan gündem uluslararası suçların önlenmesine ilişkin tartışmaları güçlendirmiştir.⁹

Roma Statüsü, yargı yetkisine giren uluslararası suçların kapsamını dört suçla sınırlamıştır. En ciddi suçlar olarak nitelendirilen bu suçlar madde 5'teki sıralamayla soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçudur.¹⁰ Bu bağlamda uluslararası suçlar terimi, uluslararası ceza hukukundan türetilmiştir. Uluslararası ceza hukukunun temel amacı, uluslararası suçların faillerinin kovuşturulmasına ilişkin kurallar oluşturmaktır.¹¹ Bu açıdan bakıldığında uluslararası ceza hukukunun ve Mahkemenin suçun kökenlerini irdelemek gibi bir amacı ve görevi olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte Mahkemenin cezasızlığı sona erdirmek için küresel bir mücadele yürüttüğü ve uluslararası ceza adaleti aracılığıyla, sorumluları suçlarından sorumlu tutmayı ve bu suçların tekrar oluşmasını önlemeye yardımcı olmayı amaçladığı¹² göz önüne alındığında uluslararası suçların kök nedenlerine kriminolojik bir bakış açısı kazandırabilecekleri değerlendirilmelidir.

1948 yılında Paris'te toplanan BM Genel Kurulunun kabul ederek aynı yıl imzaya açtığı “Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına dair Sözleşme” soykırım suçunu detaylı bir biçimde düzenlemiş ve uluslararası hukukta genel kabul görerek alanda temel metin haline gelmiştir. Sözleşme'nin 1. maddesinde önemli bir yaklaşım getirilerek “ister barış zamanında isterse savaş zamanında işlensin” ifadesini kullanılmıştır. Böylelikle yalnızca savaş sırasında değil barış zamanında işlenen soykırım suçlarının da cezalandırılması mümkün olmuştur. Sözleşme ayrıca soykırım suçunu yargılamaya yetkili kalıcı bir uluslararası ceza mahkemesi kurulmasını öngörmüştür. 6. maddesinde soykırım suçunu işleyen kişilerin sözleşmeciler devletler bakımından yargılama yetkisine sahip bir uluslararası ceza mahkemesi tarafından yargılanacağı belirtilmiştir.¹³ Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nde tanımlanan soykırım suç; ulusal, etnik, ırki ya da dini bir grubu kısmen veya tamamen yok etmek amacıyla gerçekleştirilen “grup üyelerini öldürmek, grup üyelerine ciddi bedensel ya da ussal zarar vermek, fiziksel olarak kısmen ya da tamamen yok etmek kastıyla, grubu ağır yaşam koşullarına maruz

⁸ The International Committee of the Red Cross (ICRC), *International Criminal Justice: The Institutions, Advisory Service on IHL*, April 2021. <https://www.icrc.org/en/document/international-criminal-justice-institutions-0>

⁹ International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS), *The Responsibility to Protect*, International Development Research Centre, December 2001, s. VIII.

¹⁰ Rome Statute of the International Criminal Court, United Nations, Treaty Series, vol. 2187, No. 38544. Rome: 17 July 1998.

¹¹ Alette Smeulers ve Fred Grünfeld, *International Crimes and other Gross Human Rights Violations, A Multi- and Interdisciplinary Textbook*, Leiden Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011, s. 19.

¹² International Criminal Court, About the Court, <https://www.icc-cpi.int/about/the-court>

¹³ United Nations General Assembly Resolution 260 A (III), Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948.

bırakmak, grup içinde doğumları önlemeye yönelik tedbirler koymak ve grup içindeki çocukları zorla bir başka yere nakletmek” eylemlerini kapsamaktadır.¹⁴ Tanım, 1948 Sözleşmesi’ndeki düzenlemeler değişikliğe uğramadan Statü’de yerini almıştır. Sözleşme’deki gibi Statü de soykırımın hedefi olabilecek sınırlı sayıda grup tanımlamıştır. Buna göre yaygın ve sistematik bir saldırının hedefi olabilecek diğer gruplar bu tanımın dışındadır.

İnsanlığa karşı suçların tanımlanması barış zamanı işlenen bazı suçların savaş suçu ya da saldırı suçu kapsamında değerlendirilemedikleri için cezasız bırakılmamaları açısından önemlidir. Tanımlanan mağdur gruplarından biri söz konusu olmadığında soykırım suçu, barış zamanı işlendiklerinde de savaş suçu tanımlamalarına dâhil olmayan suçlar düşünüldüğünde insanlığa karşı suç kavramı daha kapsayıcı bir şekilde ele alınmıştır. Herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen “öldürme, toplu yok etme, köleleştirme, nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli, hapsetme veya fiziksel özgürlükten başka biçimlerde mahrum etme, işkence, cinsel şiddet, siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel veya evrensel olarak uluslararası hukukta kabul edilemez diğer nedenlere dayalı zulüm, zoraki kayıplar, ırk ayrımcılığı (apartheid) suçu, diğer insanlık dışı eylemler” insanlığa karşı suçlar olarak sıralanmış, söz konusu eylemler maddenin ikinci kısmında içerikleriyle detaylandırılmıştır.¹⁵ Nürnberg Statüsü’nden farklı biçimde Roma Statüsü, insanlığa karşı suçların silahlı bir çatışmaya bağlı olması şartını düzenlememiştir.¹⁶ Tanımdaki en önemli vurgu “sivil halka yönelik, yaygın veya sistematik” ifadesidir.

Savaş suçları da Nürnberg ve Tokyo Mahkemelerinin kurucu sözleşmelerinde, 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokollerinde, Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemelerinin statülerinde yer bulmuştur. İnsancıl hukuk düzenlemeleri, siviller, yaralılar, savaş esirleri ve diğer alanlarla ilgili savaş suçu sayılan fiillerin ayrıntılı açıklamalarını yaparak tanımlamaktadır.¹⁷ Roma Statüsü savaş suçlarını ulamlara ayırarak düzenlemiştir. Buna göre; 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin çok ciddi şekilde ihlali, uluslararası ve uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda uygulanabilir yasa ve geleneklerin diğer ciddi ihlalleri, uluslararası nitelik taşımayan bir silahlı çatışmada 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesinin ciddi ihlalleri savaş suçları kapsamında sıralanmıştır.¹⁸ Saldırı suçunun ise, Statü’de ileride tanımlanarak statüye dâhil edileceği belirtilmiştir.¹⁹ Görece eskiye dayanan diğer suçlardaki fikir birliği saldırı suçunun tanımlanmasında mümkün olmamıştır.²⁰ UCM kapsamında yapılan Haziran 2010 tarihli tanımlamada madde 8/2’de atıfta bulunulan fiillerden herhangi birinin, saldırı fiili olarak nitelendirildiğinin anlaşıldığı, failin, silahlı kuvvet

¹⁴ Rome Statute, md. 6.

¹⁵ Rome Statute, md. 7.

¹⁶ United Nations Document, A/CN.4/L.2, Text of the Nürnberg Principles Adopted by the International Law Commission, Formulation of the Nürnberg Principles, Yearbook of the International Law Commission, vol. II, 1950.

¹⁷ The Geneva Conventions and Additional Protocols (International Committee of the Red Cross (ICRC), “The Geneva Conventions and their Commentaries”, Treaty Database: Full Texts, Commentaries and State Parties, 2023. <https://www.icrc.org/en/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions>

¹⁸ Rome Statute, md. 8

¹⁹ Rome Statute, md. 5/2.

²⁰ United Nations Document A/CN.4/L.2.

kullanımının Birleşmiş Milletler Şartı'na aykırı olup olmadığı konusunda hukuki bir değerlendirme yaptığını kanıtlama zorunluluğu olmadığı aktarılmıştır. Failin bir saldırı eylemini planlamış, hazırlamış, başlatmış veya gerçekleştirmiş olması, saldırı eyleminin bir devletin başka bir devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı veya BM Şartı ile bağdaşmayan herhangi bir şekilde silahlı kuvvet kullanması şeklinde işlenmesi, failin, bu tür bir silahlı güç kullanımının Birleşmiş Milletler Şartı'na aykırı olduğunu ortaya koyan fiili koşulların farkında olması, eylemin niteliği, ciddiyeti ve ölçeği itibarıyla BM Şartı'nın açık bir ihlalini teşkil etmesi suçun öğeleri arasında sıralanmıştır.²¹

Sürekli nitelikteki ilk uluslararası ceza mahkemesi olan Uluslararası Ceza Mahkemesi, devletleri değil kişileri yargılamaktadır. Bağımsız bir uluslararası yargı organı olarak, ulusal yargı yetkisini tamamlayıcı niteliktedir. Yargı yetkisini, sözü geçen uluslararası suçlar kapsamında, “bir taraf devlet tarafından Mahkeme savcısına başvuru”, “BM Şartı VII. bölümüne uygun olarak hareket eden BM Güvenlik Konseyi tarafından Mahkeme savcısına başvuru bir veya birden fazla suçun işlenmiş görüldüğü durumlarda” ya da “bir suçun işlendiğine dair savcı tarafından soruşturma başlatılması halinde” kullanılmaktadır.²²

II. KRİMİNOLOJİ: TANIM VE KAPSAM

Kriminolojinin tanım ve kapsamını açıklamadan önce ele alınacak sonraki tartışmalara ışık tutacak biçimde sözcük kökenine değinmek faydalı olacaktır. Fransızca ‘criminologie’ sözcüğünden hareketle kriminoloji ya da suç bilimi²³ olarak Türkçeleştirilen ve İngilizce’de ‘criminology’ olarak ifade edilen sözcüğün kökeni bir yasayı çiğneme eyleminden çok adli süreci ifade eden Latince “crimen” sözcüğünden gelmiştir. Etimolojik inceleme, suç, suçlama, yargılama ve yasa ihlaline karar verme gibi anlamları da içeren bir derinlik sunmaktadır. Dolayısıyla fiili suç eylemlerinin ve nedenlerinin incelenmesinden çok daha geniş bir anlamı karşıladığı görülmektedir. Böylelikle kriminolojinin hukuk çalışmalarına (legal studies) oldukça yakın olduğu değerlendirilmektedir. Kriminoloji kelimesine filolojik bir yaklaşım gerekli görülmektedir çünkü bu alandaki farklı ve bazen çelişkili anlayışlar kelimenin kökenine ilişkin tartışmalarla örtüşmektedir.²⁴ Tarihsel süreçte kavramın işleyişe geçmesi ise modern anlamda davranış denetimi ve adalet sistemlerini, soruşturma ve cezalandırma içeriklerini getiren on sekizinci yüzyılın Avrupa Aydınlanma Dönemi ile olmuştur.²⁵ Sözcük kökeni ve tarihsel süreçteki konumlanması kriminolojiyi daha geniş bir bakış açısıyla tanımlama gereğini göstermektedir.

Tanımlamasına göre bir bilim dalı olarak kriminoloji, suç oluşturan davranışların nedenlerini araştırmakta, bu suçları önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yapılması gerektiğini belirlemeye çalışmakta ve ceza adaleti sistemi içinde suçla mücadele eden örgütlere yol göstermektedir.²⁶ Bir diğer ifadeyle kriminoloji, ceza hukukunun özellikleri, suçun boyutu, suçun

²¹ International Criminal Court, *Elements of Crimes*, 2011, s. 43.

²² Rome Statute, md. 1, 13.

²³ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük, “Kriminoloji”, <https://sozluk.gov.tr/> Türkçe literatürdeki kullanım sıklığı nedeniyle çalışmada “suç bilim” yerine “kriminoloji” sözcüğü tercih edilmiştir.

²⁴ Jeffrey R. Wilson, “The Word Criminology: A Philology and a Definition, *Criminology*”, *Criminal Justice Law, & Society*, 16/3 (2015), s. 77.

²⁵ Katherine S. Williams, *Textbook on Criminology*, Oxford: Oxford University Press, 2012, s.2.

²⁶ Füsün Sokullu Akıncı, *Kriminoloji*, İstanbul: Beta, 2018, s. 41.

mağdurlar ve toplum üzerindeki etkileri, suç önleme yöntemleri, suçluların özellikleri ve ceza adalet sisteminin özellikleri ve işleyişini içermektedir.²⁷ Bu noktada kriminolojinin ceza hukukuyla ilişkisi gündeme gelmektedir. Kriminolojiye ilişkin en önemli tartışmalardan biri 1990'ların sonlarında ortaya çıkmıştır. 1970'ler ve 1980'ler boyunca suç oranlarının tüm zamanların en yüksek seviyelerine yükselmesi tetikleyici olmuş ancak 1990'ların sonunda, örneğin ABD özelinde eyaletler çok daha katı ceza kanunları uygulamaya başladıkça suç oranları düşmeye başlamıştır.²⁸ Ceza hukuku, kanun koyucunun gerçekleşmesi istenmeyen netice olarak belirlenmiş ve suç adı verilmiş olan eylemleri ve suç adı verilen eylemlerin faillerini cezalandırmaya yönelik kuralları incelemektedir, dolayısıyla suçluluk olgusunun incelenmesi, ortaya çıkış nedenlerinin belirlenmesi veya faili suç oluşturan eyleme yönelen nedenlerin araştırılması ceza hukukunun kapsamı dışında kalmaktadır.²⁹

Kriminoloji alanında her yıl çok sayıda bölüm, araştırma merkezi, yüksek lisans ve lisans programları açılırken, yeni kitaplar ve dergiler de çoğalmaktadır. Disiplinin gücündeki ve etkisindeki farklılıklara ek olarak, disiplinin ana hatları üzerinde alan içinde çok az fikir birliği bulunmaktadır. En açık şekilde, diğer sosyal bilimlerde olduğu gibi, akademisyenler arasında metodolojik meseleler, yani araştırmanın en iyi nasıl yürütüleceği konusunda önemli anlaşmazlıklar vardır. Ancak bundan da öte, disiplinin konusu ve amaçları da tartışmalı olarak nitelendirilmektedir.³⁰

Suç kuramları bir veya daha fazla etkenin suç davranışına nasıl yol açtığını test edilebilir bir düzlemde açıklamaktadır. Suç davranışını açıklayan kuramlar, yalnızca genç çetelerin yaptığı hırsızlıkları açıklayan kuramlara göre daha işlevsel bulunmaktadır. Geniş kapsamlı büyük kuramlar her türlü suç davranışını açıklamaya çalışmaktadır.³¹ Bilim olarak kriminolojinin kuramsal gelişiminin bütünüyle yeterli bir kuramsal ideale ulaşmadığı ileri sürülmektedir. Buna karşın bilimsel kuramın olması gereken özelliklerinden bazılarını içeren pek çok kuram birbiriyle yarışmaktadır ve araştırmacıların çoğu suçla ilgili süreçlerle ilgili ana nedensel süreçlerin tanımlandığını düşünmektedir.³² Kriminoloji modern bir disiplin olarak ele alınmaktadır, suç ve suçu anlamlandırma biçimleri modernleşmeyle ilişkilendirilmektedir. Kriminolojik kuramlar karşılıklı bağlantıları anlamlandırırken bazı kuramlar dikkati bireyin sorumluluğuna odaklamakta diğerleri ise suç davranışının üretilmesinde toplumsal sorumluluğa farklı vurgular sunmaktadır. Geleneksel kriminoloji, bireysel suçluların suçun nasıl işleneceğine karar verirken akılcı, hesaplayıcı bir karar alma sürecine dâhil oldukları yönündeki temel varsayımla oluşturulmuştur.³³

²⁷ S. Williams, *Textbook on Criminology*, s. 9.

²⁸ Steven M. Briggs ve Joan Friedman, *Criminology for Dummies*, Hoboken N.J: Wiley, 2009, s. 5.

²⁹ Sokullu Akıncı, *Kriminoloji*, s. 53.

³⁰ Mary Bosworth ve Carolyn Hoyle, "An Introduction", *What is Criminology?* (Mary Bosworth ve Carolyn Hoyle), Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 2.

³¹ Gennaro F. Vito ve Jeffrey R. Maahs, *Criminology: Theory, Research and Policy*, Jones & Bartlett Learning, 2017, s. 7-8.

³² Charles R. Tittle, "Introduction: Theory and Contemporary Criminology", *The Handbook of Criminological Theory* (Alex R. Piquero), John Wiley & Sons, 2016, s. 10.

³³ Sandra Walklate, *Understanding criminology: Current theoretical debates*, Open University Press, 2007, s. 18.

Kriminolojik kuramlar insan davranışını ve toplumu açıklamaya yönelik daha geniş sosyal bilim çabasının bir parçasıdır. Suçla ilgili hemen hemen her politika veya eylem, bazı temel suç kuram ya da kuramlarına dayanmaktadır. Kuramların sınıflandırılması, kanunların varlık nedenlerini, ceza adaleti sisteminin nasıl işlediğini, kanunlara aykırılığı ve dolayısıyla suç ve suçlu davranışlarını açıklamaları üzerinden değişiklik göstermektedir. Buna göre, hukuk ve ceza adaleti kuramları ve suç ve sapkın davranış kuramları olarak iki farklı temel sınıflandırma yapılabilecektir. Özellikle ikinci tür kuramlar çoğunluktadır.³⁴ Bu kuramsal çeşitlilik içerisinde araştırma, uluslararası suçları araştırma kapsamına alan ya da bu etkileşime değinen kuramları örnekleyecektir.

Kriminolojinin ayrı bir akademik disiplin olarak görülmesinin nedeni, psikolojik, psikanalitik, biyolojik veya sosyolojik vb. suç üzerinde etkili olduğu düşünülen öğelerle, önceden oluşturulmuş çeşitli ilgili çalışma alanlarını bünyesine dâhil etmesi ve bu alanlardan ödünç almayı gerektiren disiplinlerarası bir yaklaşımın kullanılması olmuştur.³⁵ Bu disiplinlerarası miras, kriminolojinin diğer ilgili alanlarla etkileşiminin irdelenmesinde sağlam bir zemin oluşturmaktadır.

III. ULUSLARARASI SUÇLAR VE KRİMİNOLOJİ ETKİLEŞİMİ: KRİMİNOLOJİNİN ULUSLARARASILAŞMASI VE DİSİPLİNLERARASI YAPISI

Kriminolojinin uluslararası alana yönelmesi, geleneksel-bölgesel ve tematik sınırların ötesine bakmaya iten sebeplerle birlikte gelişmiş, iletişim ve iş birliği için finansman sağlanabilmesi, bir dizi uluslararası ağ ve profesyonel topluluk yaratılması ve bu ilişkilerin sürdürülmesiyle ivme kazanmıştır. Soğuk Savaş düzeni, çökmüş rejimlerle ilişkili şiddeti incelemek için önemli fırsatlar sağlamıştır, aynı zamanda ciddi uluslararası suçların Avrupa anararasına, Bosna ve Kosova'ya dönüşüyle de ilişkilendirilmiş ve hem Ruanda'daki soykırım hem de derin tartışmalara konu olan teröre karşı savaş gündeme gelmiştir. Hem eski Yugoslavya hem de Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri, ırk ayrımcılığı (apartheid) sonrası Güney Afrika'daki Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu ve ilgili kuruluşlar gibi kitlesel şiddet bağlamlarına yönelik uluslararası tepkiler uluslararası hukukta önemli gelişmeler olarak yaşanmıştır. Söz konusu tarihsel olaylar ve kırılmalarla ilişkili kitlesel suçun ve uluslararası adaletin bazen rahatsız edici derecede bol olan "hammaddeleri" ile ilgilenen daha eleştirel ve dışa dönük bir kriminoloji ihtiyacı doğmuştur.³⁶

Kriminolojinin uluslararasılaşması söz konusu olduğunda değerlendirilmesi gereken bazı tartışmalı konular ortaya çıkmıştır. İlk olarak, uluslararası bir kriminoloji inşasında yer alan tüm ülkeler arasındaki kültürel farklılıkların ve sayısız çıkarların nasıl dengeleneceği önemli bir sorudur. Bir diğeri, uluslararası kriminolojinin polis, istihbarat teşkilatları ve askeri güçler arasında giderek yaygınlaşan sınırlarla ilgili üstlendiği rol, suç kontrolü ve savaş veya iç

³⁴ Ronald L. Akers, *Criminological Theories: Introduction and Evaluation*, Routledge, 2012, s. 3.

³⁵ John Tierney, *Criminology: Theory and Context*, Longman, 2006, s. 69.

³⁶ Jon Shute, "Moral Discourse and Action in Relation to the Corpse: Integrative Concepts for a Criminology of Mass Violence", *Human Remains and Mass Violence*, (Jean-Marc Dreyfus ve Élisabeth Anstett), Manchester University Press, 2015, s. 86.

ve dış güvenlik gibi kavramların algılanma biçimleridir. Uluslararası suçlar her zaman temel bir konu olmasına rağmen, hem ulusal hem de uluslararası kriminolojinin gündeminde savaş ve sınırların ötesinde siyasi ve ekonomik gücün kötüye kullanımı göz ardı edilmiştir. Uluslararası suçlarla (soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve daha az ölçüde barışa karşı suç olarak saldırı suçu), sınıraşan (transnasyonal) suçlar (yolsuzluk, mali suçlar, terörizm, organize suçlar ve farklı yasa dışı kaçakçılık yöntemleri, siber-saldırı ve çevreye karşı suçlar) ve siyasi ve ekonomik gücün kötüye kullanılmasına ilişkin suçlar (yargısız infazlar, işkence) gibi suçların uluslararası kriminoloji kapsamında değerlendirilebileceği belirtilmektedir.³⁷ Bununla birlikte kriminolojideki ulus-ötesi suç türlerinin tüm değişik biçimlerinden emin olunamamaktadır, çünkü dünyamızdaki ulus-ötesi suç miktarına dair geçerli deneysel bir genel bakış bulunmamaktadır. Kriminoloji literatüründe sınıraşan suçun ne olduğuna dair de net bir tanım yoktur. Uluslararası suçlardan –uluslararası hukuk (uluslararası ceza hukuku) tarafından tanımlanan suçlardan- ayırt edilebileceği aşıkârdır, örneğin soykırım ve diğer insanlığa karşı suçlar, sınıraşan suçlar çatısı altına alınamamaktadır. Tanım olarak sınıraşan suçlar, birden fazla ülkede işlenen ve ulusal sınırları aşan suçlarla ilgilidir. Faaliyetlerin, meydana geldikleri tüm ülkelerde veya tüm ülkelerde olmasa da bir veya daha fazla ülkede yasa dışı olabilmesi bu suçları ciddi oranda karmaşıktır. ³⁸

Küreselleşme, kriminoloji için yeni bakış açıları sunarken, ulus-ötesi durumun karmaşıklığı, katı bir kriminolojik merceğin her şeyi yeterli biçimde odak noktası yapabilmesi için yetersiz kalmaktadır. Öte yandan ulus-ötesi kriminolojideki bu konu alanları ve diğerleri, büyük bir bedel ödenerek oluşturulan ve bu konu özelinde göz ardı edilen terimlerin analitik tarafsızlığı iddialarını test etmek için fırsatlar sunmaktadır. “Uluslararası suç” kavramı ve aynı çatıyı paylaştığı diğer tüm kavramlar disiplinlerarası kriminolojik bir bakış açısı gerektirmektedir.³⁹ Örneğin, eko-küresel bir kriminoloji, ekolojik kaygılar⁴⁰ ve ölçeği ve bakış açısı bakımından dünya çapında eleştirel bir analizle ele alınması gereken kriminolojik bir yaklaşımı ifade etmektedir. Eleştirel yeşil kriminologlar tarafından tasarlandığı şekliyle zarar, geleneksel hukuk ve ana akım kriminoloji tarafından sunulanlardan daha kapsayıcı tanımlar gerektirmektedir.⁴¹ Kriminoloji, geçici ve olumlu yarı (quasi) disiplinler karakterini diğer birçok çalışma alanıyla

³⁷ Gema Varona, ve José Luis de la Cuesta, “International Criminology: Concept, History, Developments, and Institutions”, *Oxford Research Encyclopedia of Criminology*, 2019.

³⁸ Gerben Bruinsma, “Criminology and Transnational Crime”, *Histories of Transnational Crime*, New York: Springer-Verlag, 2015, s. 1-2.

³⁹ James Sheptycki, “Transnational Crime: An Interdisciplinary Perspective”, *Routledge Handbook of Transnational Criminal Law* (1st ed.), (Robert J. Currie ve Neil Boister), Routledge, 2014, s. 51, 55.

⁴⁰ Yeşil (Green) Kriminoloji, insan davranışının gezegenin varlığını tehdit eden çevresel koşullara sebep olmasının ve bu koşulları şiddetlendirmesinin nedenleri ve biçimlerine ilişkin kuramsal bir bakış sunmaktadır. Çevreye zarar, suç, hukuk, düzenlemeler, mağduriyet ve adalet kavramlarının incelenmesiyle, yerel, ulusal ve uluslararası düzeydeki güncel sorunlarla giderek artan bir ilgiyle alt konulara ayrılarak kendi içinde zenginleşen bir yapıya bürünmektedir. Ayrıca bkz: Avi Brisman, “‘Multicolored’ Green Criminology and Climate Change’s Achromatopsia”, *Contemporary Justice Review*, 18/2 (2015): 78-196; Angus Nurse, Rob White ve Melissa Jarrell, *Palgrave Studies in Green Criminology*, <http://www.palgrave.com/series/14622>

⁴¹ Rob White, *Transnational Environmental Crime: Toward an Eco-global Criminology*, Willan, 2011, s. 20.

paylaşmaktadır. Bu nedenle, kriminoloji hakkında tümdengelimli veya kuralcı olarak değil, sosyal ve kurumsal olarak düşünmeye yönelik eğilimler artmaktadır.⁴²

Tarihi boyunca, önde gelen yorumcularının çoğu, kriminolojinin bir disiplin olduğunu inkâr etmekte ihtiyatlı davranmıştır. Uzmanların, hemen her alanda olduğu gibi alanın disipliner anlamda saf olmayışı ve tekrarlanan sınır ihlalleri tarafından cezbedildikleri bir süreç yaşanmıştır. Alanın en önemli sorularından biri kriminolojinin bir tür paradigmatik birlik ya da mutabakata sahip olup olamayacağı ya da bunu arzulaması gerekip gerekmediğiyle ilgili olmuştur. İkincisi ise kriminolojik bilimsel bilgi ile dünyadaki sosyal ve politik eylem arasındaki belirsiz ilişkiyle ilgilidir. Kriminolojinin, başlangıçta çok olmasa da, melez ve disiplinlerarası statüsünü kabul etmek için güçlü nedenleri olduğunu ve bunu çeşitli şekillerde ve derecelerde uzun süredir kabul ettiği ileri sürülmektedir. Buna gerekçe olarak konusunu oluşturan bir dizi alan ve etki arasında kesişme noktasında durduğu ve bu alanlarla (en azından) siyasi, hukuki, felsefi, ekonomik, kültürel, kurumsal, politik, profesyonel ilişkiler kurma çabası içinde olduğu gösterilmiştir.⁴³ Uluslararası kriminolojinin var olamayacağını ileri süren görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşler suç ve suçlunun doğal olmayan biçimde yaratıldığını, uluslararası hukukun da bu yaratıma dâhil olduğunu ve bu nedenle uluslararası suç diye bir kavramdan söz edilemeyeceği için uluslararası kriminolojinin de mümkün olmayacağını ifade etmektedir. Uluslararası hukuk sistemiyle olduğu varsayılan bağ tamamen reddedilmektedir.⁴⁴

Kriminolojinin bir bilim alanı olarak uluslararası suçları ihmal ya da göz ardı ettiği literatürdeki en önemli tartışmalardan biridir. Bu ihmalin sebepleri birçok araştırmada irdelenmiştir. Örneğin kriminologlar tarafından insanlığa karşı suçlara odaklanılmamasına yönelik ilk argüman yasallık ilkesine dayandırılmıştır. Burada kastedilen sıkça tartışılan devlet desteği konusudur. Suçların devlet desteğiyle işlenmesi doğru bir hukuki yorum yapmaya engel olmaktadır. Böylece, yirminci yüzyılda insanlığa karşı suçlar da dâhil olmak üzere birçok uluslararası suç, uluslararası hukuk ihlali şeklinde işlenmiş olsa da, dar anlamda asıl sorumlular ulusal veya uluslararası hukuk tarafından kovuşturulmamış, cezalandırılmamıştır.⁴⁵ Bununla birlikte, hem etiyolojik kriminolojinin⁴⁶ hem de eleştirel kriminolojinin⁴⁷, ceza adalet sisteminin tepkisine

⁴² Ian Loader ve Richard Sparks, "Situating criminology: On the Production and Consumption of Knowledge about Crime and Justice", *The Oxford Handbook of Criminology*, (Mike Maguire, Rod Morgan ve Robert Reiner), Oxford University Press, 2002, s. 19

⁴³ Mike Maguire, Rodney Morgan ve Robert Reiner, *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford University Press, 2002, s. 11-18.

⁴⁴ Chester G. Vernier, "Annual Meeting of the Illinois Branch: International Criminology", *Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology*, 5/3 (Sep., 1914), s. 458.

⁴⁵ Nazi Almanyası, Stalinist Rusya ve Maoçu Çin, 20. yüzyıl boyunca devlet tarafından/desteğiyle işlenen suçlarda büyük ölçekli vakalar olarak örneklenmektedir. 20. yüzyılın son yılları ise Bosna ve Ruanda'daki soykırım eylemlerine odaklanan mahkemeler ve daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması da dâhil olmak üzere, devlet suçlarının faillerini yargılamaya yönelik büyük yeni girişimler olarak nitelenmektedir. Dawn L. Rothe ve David O. Friedrichs, "The State of the Criminology of Crimes of the State", *Social Justice*, Vol. 33/1 (2006), s. 148.

⁴⁶ Uluslararası ceza hukuku ihlallerinin etiyolojik (nedenbilimsel) bir değerlendirmesi için ayrıca bkznz: Dawn L. Rothe ve Christopher W. Mullins, "Toward a Criminology of International Criminal Law: An Integrated Theory of International Criminal Violations".

⁴⁷ Tarihsel süreçte Marksist kuramın eşanlamlısı olarak ifade edilen eleştirel kuramlar, kapitalist topluma, Batı demokrasilerinde hukuk ve adalete ve ana akım kriminolojiye karşı eleştirel bir duruşu paylaşan bakış açılarını tanımlamak için kullanılmıştır. Bu eş anlamlılığın da eleştirisiyle feminist, sol gerçekçi ve diğer çeşitli bakış açılarını

göre çalışma alanlarını belirledikleri, birçok yapısal engelin, kriminolojinin insanlığa karşı suçlara dikkat etmesini engellediği vurgulanmaktadır. Bu suçlardaki artış dikkate alındığında kriminologların geleneksel yaklaşımlarını gözden geçirmek zorunda oldukları ve insanlığa karşı suçlar da dâhil olmak üzere uluslararası suçlar alanındaki kriminoloji literatürü ve araştırmalarının bu eğilimde olduğu görülmektedir.⁴⁸

Uluslararası suç örneklerinden olan saldırı suçu için de benzer yorumlar getirilmektedir. Bu suçun incelenmesi, eleştirel kriminolojinin öncüllerinin mükemmel bir örneği olarak sunulmaktadır ve bu nedenle, şu anda tipikleştirildiği şekliyle saldırı suçunun, saldırı suçunu işlemeye fiilen muktedir olan güçleri suç/suçlu saymadığı hipotezini doğrulamaktadır, dolayısıyla bu suçun önlenmesi ve cezalandırılması için gösterilen çabalar hiçbir şekilde etkili olmayacaktır.⁴⁹ Bu eleştiriler genel olarak uluslararası ceza hukukuna ve özelde Uluslararası Ceza Mahkemesine yöneltilen eleştirilerle örtüşmektedir. Saldırı suçunu Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisine dâhil eden temel karar dahi eleştirilmektedir. Saldırı suçunun çerçevesi ve bu suç üzerinde yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin koşullar konusunda uzlaşma sağlanmadığı sürece beklenmesi makul görülmüştür.⁵⁰

Kendine ait bir polis gücü bulunmadığından UCM, emirlerinin uygulanması için devletlerin iş birliğine ihtiyaç duymaktadır ve tutuklama emirlerinin yerine getirilmesi için tamamen devletlere bağımlı durumdadır. Dolayısıyla UCM'nin tutuklama emirlerine konu olan bazı şüpheliler, uluslararası toplumun uluslararası düzeyde hukukun üstünlüğünü tesis etme girişimlerine meydan okuyarak, yıllarca tutuklanmaktan başarıyla kurtulmuştur. Bu kişilerin adalet önüne çıkarılmasına yönelik siyasi irade önemle vurgulanmaktadır.⁵¹ Temmuz 2020 itibarıyla Mahkemenin 14 olağanüstü tutuklama emri ve sanıkların Kuzey ve Sahra altı Afrika ülkelerinden gelmesi, bu iddianamelerin ve tutuklama emirlerinin büyük çoğunluğunun 2000'li yılların başlarından ortalarına kadar yayınlanması UCM'nin genel olarak sanıkları hızlı bir şekilde yakalama konusunda zayıf olduğuna örnek olarak gösterilmiştir.⁵²

---

kapsayan Marksist kuramın ötesinde bir yaklaşım geliştirilmiştir. Ronald L. Akers, *Criminological Theories: Introduction and Evaluation*, s. 175-176.

⁴⁸ Mohammad Ali Haji Dehabadi vd., "Theoretical Analysis of Crimes against Humanity in Light of Criminology", *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, 3/2 (2016), s. 478.

⁴⁹ Aroa Ruiz Martínez, "Criminology of International Crimes: A Revision of the Crime of Aggression from a Critical Criminology Perspective", *E-ciències jurídiques*, 1, 2017, s. 8.

⁵⁰ Andreas Paulus, "Second Thoughts on the Crime of Aggression", *The European Journal of International Law*, 20/4 (2009), s. 1119. Claus Krefß aynı sayıda yer alan "Time for Decision: Some Thoughts on the Immediate Future of the Crime of Aggression: A Reply to Andreas Paulus" başlıklı çalışmada Paulus'a yanıt vermiştir. Paulus'un çok aceleci karar verilmemesi konusundaki uyarısına, "çok daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu" ve "uluslararası toplum içinde jus ad bellum meselelerine ilişkin anlaşmazlık devam ettiği sürece, saldırı suçu konusunda Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne yargı yetkisi vermenin zamanı gelmeyebileceği" görüşlerine katılmadığını belirterek anlaşmazlığın uzun yıllar boyunca ortadan kalkmasının pek mümkün görünmediğini ve bunun güç kullanımı konusunda kalıcı bir cezasızlığa neden olacağını ifade etmiştir. 21. Dipnotta açıklandığı üzere saldırı suçu 2010 itibarıyla tanımlanmıştır.

⁵¹ Sang-Hyun Song, *The Role of the International Criminal Court in Ending Impunity and Establishing the Rule of Law*, *Delivering Justice*, 4/ XLIX (2012).

⁵² Octavio Vega, "Beyond Justice's Reach, Part 1: The Limits of the International Criminal Court", *Harvard International Review* (25 September 2020).

Kitlesel şiddetin gerçekleştiği ortamı ve koşulları sağlayan siyasi, sosyal ve ekonomik yapılar gibi daha geniş sistemik etkenleri içerebilecek şekilde bağlamın genişletilmesini gerektiren tarihsel gerçekliği sunmak cezai sorumluluğu tesis etmekle çalışmaktadır. Yasal ana yönelim, olayları tekil olaylara, somut davranışlara ve aleyhine delil bulunan failere indirgemeyi amaçlamaktadır. Yargılamanın kapsamı ne kadar genişlerse, durumun sanık sandalyesindeki bireyin sorumluluğu açısından kavranması da o kadar karmaşık hale gelmektedir. Davalar, uluslararası suçların “en çok sorumlu” küçük bir grup tarafından işlendiğini ortaya koymaktadır fakat tarihsel olarak bu eylemlerin yaygın bir halk desteğine sahip olduğunu belirtmek daha doğru bir açıklama olarak görülmektedir.⁵³ Mahkeme, iddianamelerinde failerin meşruiyetinin sorgulanmasını sağlayarak barışa katkı sunabilir ancak bu oldukça öngörülemez bir durumdur. Bir uluslararası suç faili mahkeme soruşturmasına karşın destek almaya devam edebilmektedir.⁵⁴

Uluslararası ceza adaletine yönelik galibin adaleti olarak değerlendirilen seçicilik eleştirileri, Mahkemenin savcılık makamının Afrika’ya odaklanmasını uluslararası ceza hukukunun içindeki ırksal önyargının kanıtı olarak gören modern eleştirilerle birleşmektedir.⁵⁵ Özellikle uluslararası ceza hukuku ile ilgili radikal eleştiriler, onun hâkim küresel (veya yerel) jeopolitik, ekonomik ve sosyo-kültürel güç yapılarıyla olan bağlantılarını ve mevcut düzendeki adaletsizlikleri ve eşitsizlikleri düzeltmekten ziyade sürdürmedeki rolünü açığa çıkarmaya çalışmaktadır. Mahkemeler, ilan ettikleri ilkeler doğrultusunda iç mücadelelerin üstesinden gelerek ve hegemonik yapılara meydan okuyarak eleştirilerden kaçınabilir. UCM de Afrika isyan mahkemesi etiketinden, Afganistan, Ukrayna ve büyük güçlerin gölgesinde kalan diğer yerlerde soruşturmaya devam ederek sıyrılmaya çalışabilecektir.⁵⁶

Uluslararası ceza adaleti kurumlarının, suç ve adalete ilişkin temel felsefe, cezalandırma gerekçeleri ve suç kontrol kuramları gibi temel kavramları, kavramsal ve yapısal konuları yeterince dikkate almadan yerel düzeyden uluslararası düzeye nakletmesi temel bir eleştiridir. Ulusal ceza adaleti anlayışları uluslararası suçu açıklamaya uygun bulunmamakta ve kuramsal olarak uluslararası ceza adaletine özgü sayısız etkeni açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu eleştiriye göre, kriminoloji henüz uluslararası ceza adaletini tam olarak keşfetmemiştir. Uluslararası suç ve adalet hakkındaki mevcut araştırmaların çoğu uluslararası hukuk veya uluslararası ilişkiler bakışıyla ele alınmaktadır.⁵⁷ Bu eleştiri çalışma içerisinde yer verilen kuramsal yaklaşımlarda da görülmektedir.

Kriminolojide uluslararası suçları ihmal konusundaki benzer durum soykırım suçu için de söz konusudur. İçerik analizleri, kriminoloji disiplininin soykırım suçunu akademik ilgiye değer bir suç olarak tanımlama konusundaki isteksizliğini de göstermektedir. Alıntılanan

⁵³ Marieke de Hoon, "The Future of the International Criminal Court. On Critique, Legalism and Strengthening the icc's Legitimacy", *International Criminal Law Review* 17/4 (2017), s. 591-614.

⁵⁴ Catherine Gegout, "The International Criminal Court: Limits, Potential and Conditions for the Promotion of Justice and Peace", *Third World Quarterly*, 34/5 (2013), s. 810.

⁵⁵ Marco Vöhringer, "Critiques of International Criminal Law Revisited in the Light of the Rome Statute: What More Can We Do?", *Völkerrechtsblog* (10.01.2022).

⁵⁶ Sergey Vasiliev, "The Crises and Critiques of International Criminal Justice", *The Oxford Handbook of International Criminal Law* (Kevin Jon Heller vd.), Oxford Handbooks, 2020, s. 23, 45.

⁵⁷ Willem de Lint, Marinella Marmo ve Nerida Chazal, *Criminal Justice in International Society*, Routledge, 2014, s. 6.

çalışma 1990-1998 yılları arasında Amerikan Kriminoloji Derneğinin yıllık toplantılarında soykırımsal davranışlarla ilgili sunumları incelemiştir. Mevcut bulgular, soykırım çalışmalarının kriminoloji disiplini tarafından göz ardı edildiği iddiasını desteklemektedir. Bazı yazarlar mevcut analizi, bariz olanın yeniden ifade edilmesi olarak görse de, insanlığa karşı en tehlikeli suçun, “suç” çalışmasına ve muhtemelen bu suçların azaltılmasına adanmış olanlar tarafından neredeyse göz ardı edildiği gerçeğinin devam ettiği vurgulanmıştır. Buna göre kendini kriminoloji disiplinine adanmış akademisyenler, soykırımsal davranış ve daha genel olarak uluslararası suç çalışmalarını çağdaş toplum için önemsizmiş gibi ele almıştır. Bu ihmalin açıklanması kriminoloji disiplininin hem yerleşik odak noktası hem de gelecekteki yönü hakkında fikir verecektir. Akademisyenler geleneksel olarak ana akım kriminoloji ile ilgilenmişlerdir. Oysa kriminoloji disiplini de uluslararası suç araştırmalarından yararlanabilecektir.⁵⁸ Karmaşık ilişkinin zorluğundan karşılıklı kazanımlara odaklanmaya çağıran bir eğilim oluşmuştur.

Soykırımın kriminolojik incelemesi için sunulan argümanlar arasında soykırım suçunun ölümcül boyutunun kriminolojik dikkat gerektirdiği, kriminologların trajik ve korkunç durumları incelemeye alışkın olmaları ve bu nedenle soykırımın dehşetini incelerken nesnelliklerini koruyabilecekleri ve bir disiplin olarak kriminolojinin soykırım konusuyla ilgilenmekten fayda sağlayabileceği yer almaktadır. Bu argümanlar içgözlemden-düşünümsellik (reflexivity)⁵⁹ yoksun oldukları için problemlili görülmektedir. Kriminolojinin düşünümselliği benimsemesi gereklidir, böylece kriminoloji modernite ile olan mimetik ilişkisinin üstesinden gelebilecek ve ayrıca kurumsallaşmış güç ilişkileri bağlamlarının ve dışlama kalıplarının -özellikle devlet tarafından tesis edilen suç ve suçluluk kavramlarının- soruları potansiyel olarak nasıl şekillendirdiğini dikkate alabilecektir. Böylelikle eleştirel yaklaşımlar gerekli görülmüştür.⁶⁰

Herhangi bir cinayet de, genel olarak savaş da insanları öldürmektedir. Bu nedenle, bireylerin cinayet işleme sebepleri ve kimi öldürdükleri kadar ulusların savaş nedenleri ve kurbanlarının kimler olduğu da kriminolojik soruşturmanın merkezinde yer alabilecektir. Bu çerçevede imparatorluğun kriminolojisi örneklenmiştir. Ulus devletlerin pozitif hukukuna dayandırılmayan bu yaklaşım, devletlerin tipik olarak işledikleri zararları suç saymamasına ve imparatorluğun zararlarının ulusal yasaların büyük ölçüde işlemediği uluslararası ilişkiler arenasında meydana gelmesine odaklanmıştır. Uluslararası arenayı yöneten baskın düzenlemeler; BM Şartı, İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve bunlardan kaynaklanan temel sözleşmeler ve antlaşmalar ile uluslararası teamül hukukudur. Bu görüşe mevcut düzenlemeler ne kadar önemli olsa da, imparatorluktan kaynaklanan zararların ne zaman kusurlu sapkınlık biçimleri oluşturduğunu belirlemek kolay olmamaktadır.⁶¹ Dolayısıyla uluslararası hukukun, siyasi çıkar

⁵⁸ George S. Yacoubian, Jr., “The (in)significance of genocidal behavior to the discipline of criminology”, *Crime, Law & Social Change*, 34 (2000).

⁵⁹ Düşünümsellik, “araştırmacıların öznelliklerinin ve bağlamlarının araştırma süreçlerini nasıl etkilediğini bilinçli olarak eleştirdiği, değerlendirdiği ve değerlendirdiği bir dizi sürekli, işbirlikçi ve çok yönlü uygulamalar” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bkz: Olmos-Vega vd., “A practical guide to reflexivity in qualitative research: AMEE Guide No. 149”, *Medical Teacher*, 45/3 (2023) s. 241-251.

⁶⁰ Andrew Woolford, “Making Genocide Unthinkable: Three Guidelines for a Critical Criminology of Genocide”, *Critical Criminology*, 14 (2006), s. 88, 92.

⁶¹ Raymond Michalowski, “Power, crime and criminology in the new imperial age”, *Crime, Law and Social Change*, 51 (2009), s. 319.

ve tercihler için bir araç olduğu düşüncesi, belirsiz bir yapıda olduğu görüşü ve güç ilişkilerinin kurulmasındaki rolü⁶² kriminolojinin uluslararası suçları, bu örnekte savaş suçlarını değerlendirememesi için bir diğer etken olarak görülebilir.

Bu noktada uluslararası hukuk bakış açısıyla bir değerlendirme yapılabilir. Uluslararası hukukta devletlerin rızası doğrultusunda neredeyse yalnızca yazılı hukuka dayanan, temelde hukukun ne olması gerektiğinden çok ne olduğunu araştıran olgucu (pozitivist) yaklaşım sınırlayıcı bir bakış sunmaktadır.⁶³ Dolayısıyla yalnızca kriminoloji tarafından değil uluslararası hukuk açısından da katı anlayışların iş birliğine engel olabileceği varsayılabilir. Bununla birlikte uluslararası hukukta daha esnek bir yaklaşımı savunan görüşlere göre uluslararası hukuk özelleşmekte ve demokratikleşmektedir. Küreselleşmenin getirdiği ögelerle güçlenen değişim neticesinde paradigma, egemenliği temel alan uluslararası yasal sistemden resmi olmayan, ulusaşırı, devlet dışı yasal düzene kaymaktadır.⁶⁴ Uluslararası hukukta disiplinlerarası iş birliklerine yönelik eğilim, sınırları aşan konuların, tanımlanması kapsamının belirlenmesi tartışmalı kavramların, devlet merkezli hukuk ve devletin belirleyici aktör konumunun sarsıldığına ilişkin görüşlerin artışıyla daha çok gündeme gelmektedir.⁶⁵ Uluslararası hukukun genişleyen ve artık ayrı dallar olarak çalışılan; uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası çevre hukuku, uluslararası ceza hukuku, uluslararası insancıl hukuk, uluslararası davalar, uluslararası tahkim, uluslararası ticaret ve uluslararası yatırımlar gibi alanlar ve bu alanlarla bağlı gelişen alt dallar uluslararası hukuktaki disiplinlerarası ihtiyacı tetikleyecektir.

Tüm bunlardan hareketle kriminoloji bakış açısıyla ve uluslararası toplumun tepkisi açısından da 1940'lerden 1990'lara kadar soykırım, kitlesel vahşet veya savaş suçlarının açıklanmasına neredeyse hiç katkı yapılmaması dikkat çekicidir. Srebrenica ve Ruanda'daki kitlesel vahşet bile neredeyse fark edilmemiştir, ancak milenyumdan bu yana bu durum açıkça değişmeye başlamıştır. Bunun dışında, daha önce belirtildiği gibi yirminci yüzyılın büyük bir bölümünde meydana gelen -uluslararası toplumun dikkatini daha çok çeken- uluslararası suçlar, uluslararası hukukun ihlali olmasına rağmen, ulusal yargı mercileri veya uluslararası mahkemeler tarafından ne kovuşturulmuş ne de cezalandırılmıştır. Cezalandırılmayan veya cezalandırılmayacak olan davranışlar, kriminolojinin ilgi alanına da girememiştir. Bu açıdan, Roma Statüsü'nün imzalanmasından sonra ulus-üstü kriminoloji üzerine yayınların sayısının keskin bir şekilde artması şaşırtıcı bulunmamıştır. Günümüzde bile ulus-üstü kriminoloji, yalnızca uluslararası ceza hukukunun ihlali olarak tanımlanabilecek bu tür davranışlara -kriminolojinin suç

⁶² Remi Bachand ve Thierry Lapointe, "Beyond Presentism: Rethinking the Enduring Co-constitutive Relationships between International Law and International Relations", *Inter-national Political Sociology*, 4/3 (2010), s. 271-273.

⁶³ Brendon Howe, "Law and Intervention", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 4 (2008), s. 13.

⁶⁴ İlhami Alkan Olsson, "Four Competing Approaches to International Soft Law", *Scandinavian Studies in Law*, 58 (2013), s. 176-196.

⁶⁵ Cansu Atılgan Pazvantoğlu, "Yumuşak Hukuk Tartışmaları Çerçevesinde BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri'nin Değerlendirilmesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 27/2 (2021), s. 1150.

veya sapkınlığın bir şekilde pozitivist tanımına açıkça güçlü bir şekilde bağlı olması nedeniyle soykırım, insanlığa karşı suçlar veya savaş suçlarına odaklanmaktadır.⁶⁶

Uluslararası ceza hukuku kovuşturmalarına yönelik eleştirilerle güçlenen, uluslararası toplumun, kitlesel şiddet suçlarını, bir kitlesel şiddet kriminolojisi geliştirmeden kovuşturduğuna yönelik görüşler, iddialarını uluslararası ceza hukukunun gerçekte kendi işleyiş nedenine sahip olmaması, alanın göreceli gençliği ve görevini ne kadar acil bir şekilde üstlendiğiyle temellendirmektedir. Yararlı ve yapılandırmacı sonuçlara yol açabilecek kurumların en iyi nasıl inşa edileceğine dair uygulamalı reçetelerle birlikte, kitlesel şiddet için kriminolojiyi temellendirebilecek deneysel çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünüldüğünde bu ilgisizlik hayal kırıklığı yaratmaktadır.⁶⁷ Uluslararası mahkemelerle ilişkili kriminolojik bir alt yapı sunmak adına irdemeler yapılırken uluslararası-laştırılmış mahkemelerin amaçlarında başarılı olup olmadıkları, barışın sağlanmasının mümkün olup olmadığı ve bunun ne ölçüde bu mahkemelere atfedilebileceği, bu mahkemelerin verimli çalışıp çalışmadığı, kovuşturma politikalarının neler olduğu ve bunun en adil, etkili ve verimli politika olup olmadığı sorulması gereken sorular olarak sıralanmaktadır.⁶⁸

Kriminolojinin uluslararası suçları ihmalinin temel kurumsal, entelektüel ve coğrafi meselelerle ilgili olduğu düşünülebilir. Ana akım (Batı) kriminolojide devlet suçlarını araştırmak için finansmanın daha önce kıt olması ve (Batılı) kriminologların genellikle normatif suçlar ve yerel suçlarla ilgili kendi yerel kaygılarıyla meşgul oldukları bilinmektedir. Bir diğer önemli nokta, örneğin soykırım çalışmalarını ele alacak tarihsel, kültürel ve coğrafi bilgidен yoksun olunmasıdır, bu durum akademik müfredata da yansımaktadır. Soykırım kurbanlarının deneyimlerine, seslerine ve görünürlüklerine odaklanmanın artan önemi göz önüne alındığında, artık dikkati soykırım suç eyleminden uzaklaştırıp yirmi birinci yüzyılda soykırım davranışının kurbanlarına baktığımızı da düşünürsek mevcut ilgisizliğin başka ve daha karmaşık yönlerini de görebiliriz.⁶⁹ İnsancıl hukukun gelişimi uluslararası alandaki bu dönüşümü açıklamak için önemli bir örnektir. Gelişiminde mağdur odaklı ve insani kaygıları merkeze alan bir seyir izlenmiş, savaş mağdurlarının korunmasına ilişkin düzenlemelerle savaş ve silahlı çatışma kuralları mağdurlara yönelerek bir yardım hukuku çatısına evrilmiştir.⁷⁰

Daha çok ulusal düzeyde analiz edilen kriminoloji öğelerinin uluslararası alana taşındığında karşılıklı olarak fayda sağlanacağını ileri süren görüşler bağlam ve ölçek bağımsızlığı önerisini sunmaktadır. Aynı olayın farklı türleri arasında, örneğin, meyhane kavgalarındaki şiddet ve etnik gruplar arasındaki şiddet, yerel ile küresel arasında ve mikro ve makro bağlamlar arasında veya şirketler ve milisler gibi farklı aktör türleri arasında yaşanan örnekler birlikte ele

⁶⁶ Stefan Harrendorf, "How Can Criminology Contribute to an Explanation of International Crimes?", *Journal of International Criminal Justice*, 12 (2014), s. 232-234, 251.

⁶⁷ Mark A. Drumbl, "Toward a Criminology of International Crime", *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, 19:1 (2003), s. 269, 278, 281.

⁶⁸ Alette Smeulers ve Roelof Haveman, "International Crimes and Criminology: An Agenda for Future Research", *Supranational Criminology: Towards a Criminology of International Crimes* (Alette Smeulers & Roelof Haveman), Antwerp: Intersentia, 2008, s. 512.

⁶⁹ Ross McGarry ve Sandra Walkate, *The 'Forgotten Criminology of Genocide'?*, Bristol University Press, 2019, s. 66, 77.

⁷⁰ Françoise Bouchet-Saulnier, *İnsancıl Hukuk Sözlüğü*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2022, s. 292.

alınabilecektir. Sıralama önerisiyle de “olayların akışına” odaklanmak ve özgün dinamiklerin takip edilmesi sunulmaktadır. Kriminoloji ölçeğini küçük dünyalardan daha büyük dünyalara taşınabilecek ve tekrar geri getirebilecektir, bu verimli bir strateji olarak görülmüştür. Ölçek yükseltirken, daha büyük topluluklar ve aşırı şiddet için ağların, ailelerin ve mahallelerin mikro bağlamlarından çok şey öğrenilebilecektir. Ölçek küçültüldüğünde ise, çeteler ve şiddetle dolu mahallelerin sorunlarını ele almak için çatışma bölgeleri ve şiddet yüklü toplumlardan çok şey derlenebilecektir.⁷¹

Geleneksel uluslararası hukukta suçluluk (criminality) kavramı yer bulmamıştır. Bununla birlikte, bu sistem bile, en az bir suçlu sınıfına, yani hostis humani generis (tüm insanlığın düşmanı) olarak, suçu sıklıkla uluslararası bir suç olarak tanımlanan korsana ilişkindir.⁷² Uluslararası suç faili, tanımlanan diğer uluslararası suçlarda karmaşılaşmaktadır. Uluslararası suçlara kriminolojik bakışı güçleştiren bir öge olarak devletin rolü oldukça önemlidir. Uluslararası suçların devletle ilişkisi özellikle suç faillerinin tanımlaması açısından tartışmalara konu olmaktadır. Örneğin insanlığa karşı suçlar itaat suçu olarak görülmektedir. Yapısı bakımından kanun uygulayıcının devlet olduğu adi suçlardan ayrıldığı hatta birçok bakımdan bu suçlarla taban tabana zıt olduğu belirtilmektedir. Buna göre, bir suçun itaat suçu sayılabilmesi için doğrudan bir emirle işlenmesi gerekmemektedir, yetkililer tarafından suça izin verilmesi veya göz yumulması öne çıkmaktadır. Diğer bir deyişle failer davranışlarının üstleri tarafından kabul edilebilir olduğuna veya kendilerinden beklendiğine inanmaktadır. Bu durumun devleti de fail konumuna düşürdüğü tartışılmaktadır. Dolayısıyla, uluslararası suçların faileri, ulusal anlayıştan farklı olarak sapkın davranışlardan ziyade itaatkâr ve uyumlu davranışlar sergilemektedir.⁷³

Milgram'ın “otoriteye itaati (obedience to authority)”, Kelman'ın “insanlıktan çıkarma (dehumanisation) süreci” gibi çalışmalarına ilişkin kriminolojik kuram “sorumluluğu reddetme”, “mağduru reddetme” ve “daha yüksek bağlılıklara başvurma” olarak karşımıza çıkmaktadır. Soykırım ve devlet suçlarının olağanüstü boyutları, suçların uygulanabilir hale gelmesi için son derece yoğun bir etkisizleştirmeyi gerektirmektedir. “Savaşılması”, “öldürülmesi” veya “yok edilmesi” gereken kişi veya gruplar siyasi düşman olarak ilan edilmekte, etkisizleştirilmektedir.⁷⁴ Kriminologlar, bu tür suçlar genellikle kitlesel şiddet bağlamında, devlet adına, bir grup içinde veya belirli bir hükümet veya askerileştirilmiş birim veya örgütün üyeleri tarafından işlendiği için, bu suçları devlet suçu, örgütsel suç veya siyasi suç olarak nitelendirme eğiliminde olmaktadır. Söz konusu suçlarda otorite yapısı tarafından desteklenen suç -itaat suçu- olarak görülmektedir ve bu gerçek, kriminolojik kuramın altında yatan tüm analitik

⁷¹ Susanne Karstedt, “Scaling criminology: From Street violence to atrocity crimes”, *Scaling criminology: From street violence to atrocity crimes, Regulatory Theory*, (Peter Drahos), ANU Press, 2017), s. 466-477.

⁷² John P. Grant ve J. Craig Barker, *Encyclopaedic Dictionary of International Law*, s. 292.

⁷³ Alette Smeulers ve Fred Grünfeld, *International Crimes and other Gross Human Rights Violations*, s. 99.

⁷⁴ Frank Neubacher, “How Can it Happen that Horrendous State Crimes are Perpetrated?, An Overview of Criminological Theories”, *Journal of International Criminal Justice*, 4/4 (2006), s. 792.

çerçeveyi alt üst etmektedir. Çünkü ana akım kriminoloji kanunları çiğneyen, kurallara uymayan sapkın insanları incelemektedir.⁷⁵

Çoğu kriminolog, geleneksel suç biçimlerine, bu tür suçları önleme çabalarına ve ceza adaleti sisteminin geleneksel sokak suçlarına verdiği tepkiye odaklanmaya devam etmektedir. Kriminolojide bir devletin cezai açıdan sorumlu olduğu fikri ciddi bir dirençle karşılanmaktadır. Devlet suçlarına ilişkin bir kriminoloji, uluslararası suçlarla ilgili fark ve benzerliklere, geleneksel suçlar yelpazesi ve bu suçların kontrolü hakkında üretilen bilginin devlet suçlarına ve bu tür suçların kontrolüne nasıl uygulandığını (veya uygulanmadığını) sistematik olarak araştırmalıdır.⁷⁶ Bununla birlikte devletin denkleme olmadığı durumlarda da karmaşa devam edecektir. Vahşet suçlarının⁷⁷ devlet eliyle değil devlet-dışı ögelerin stratejilerinin bir parçası olarak işlendiği durumlarda hem bu aktörlere karşı yaptırım uygulamak hem de onları uzlaşma noktasına getirmek oldukça zor olabilmektedir. Örneğin vahşet suçlarını işleyen esas aktör bir terör örgütü olduğunda odak terörle mücadeleye kaymaktadır. Bu da ilgili nüfusların korunmasının esas öncelik olmasının önüne geçmekte ve hatta teröre karşı savaşan tarafların da zaman zaman savaş suçları gibi suçları işlemesiyle sonuçlanabilmektedir.⁷⁸ Kuralların uygulanması konusunda hal böyleyken kriminolojik yaklaşımlarla suçların itici gücüne ve diğer ögelere ilişkin bir değerlendirme yapabilmek gittikçe zorlaşacaktır.

IV. ULUSLARARASI SUÇLAR ÇERÇEVESİNDE KRİMİNOLOJİYE İLİŞKİN KURAMSAL TARTIŞMALAR

Kriminoloji de diğer birçok alanda olduğu gibi kuramsal zeminini oluştururken bir dizi tartışma yaşamış ve hâlihazırda yaşamaktadır. Kriminolojideki bölünmenin derin kökleri olduğu için kolayca çözülemeyeceğini öne süren görüşler, bu bölünmenin, suçun, insanların, toplumun ve gerçekliğin doğası hakkında kriminologların yaptıkları farklı varsayımlara dayandığını söylemektedir. Bu varsayımlar, suç olarak görülen eylemlerin türleri, nedenleri, yöntemler ve suç kontrolü için öneriler üzerinde temel etkiye sahip olmaktadır. Kriminolojideki mevcut kuramların her birinin suçu açıklamaya katkısı olduğu kabul edilmekle birlikte suçun tam olarak açıklanabilmesi için bu kuramların temel içgörülerini bütünleştirmenin ve mevcut olanların üzerine inşa etmenin bir yolunun bulunması gerekliliği dile getirilmektedir.⁷⁹

Geleneksel kriminolojik araştırmaların, çoğunlukla, belirli bir çözümleme düzeyine hitap eden kuramlar ürettiği bilinmektedir. Organizasyonlar, dış hızlandırıcı koşullar gibi ögelerin yalnızca bireysel düzeydeki süreçlerini açıklayan kuramlar, uluslararası suçların

⁷⁵ Alette Smeulers, "Perpetrators of International Crimes: Towards a Typology", *Supranational Criminology: Towards a Criminology of International Crimes*, (Alette Smeulers ve Roelof Haveman), Antwer: Intersentia, 2008, s. 233, 236.

⁷⁶ Dawn L. Rothe ve David O. Friedrichs, "The State of the Criminology of Crimes of the State", s. 156.

⁷⁷ Alıntılanan çalışmada koruma sorumluluğunun kapsamını oluşturan soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve etnik temizlik suçlarını ifade etmek üzere kullanılmıştır.

⁷⁸ Pınar Gözen Ercan, "Uluslararası Hukuk ve Siyaset Etkileşiminde Koruma Sorumluluğunun Dönüşümü ve Uygulamaları", *Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler: Disiplinlerarası Yaklaşımlar*, (Cansu Atılğan Pazvantoğlu), Yetkin Yayınları, 2023, s. 229.

⁷⁹ Robert Agnew, "Toward a Unified Criminology: Integrating Assumptions about Crime", *People and Society: A Unified Criminology*, NYU Press, 2011, s. 191, 192, 202.

karmaşıklığını gözden kaçırmaya mahkûm olarak görülmüştür. Bu yaklaşım, zaman-mekân, tarih, kültür, politika, ideoloji ve ekonomi gibi birçok faktör tarafından şekillendirilen karmaşık görüngülerin çözümlemesinin, yapısal unsurlardan bireylere kadar tüm analiz seviyelerini ele alan bütünlüğe bir model içermesi görüşüyle desteklenmektedir. Bu görüşe göre bir disiplin olarak kriminoloji, insanların işlediği en kötü suçları açıklayamıyorsa, belirtilen gündemi yerine getirmiyor demektir, bununla birlikte bu suçlara kriminolojik kuram uygulayarak, hem bu olayların etiyojisini daha iyi anlayabiliriz hem de gelecekteki vahşeti azaltmak veya ortadan kaldırmak için potansiyel denetim yöntemlerini daha iyi değerlendirebiliriz.⁸⁰

Kriminolojide tarihsel süreçte yapılan onlarca yıllık çalışmanın, sokak suçları ve suçluğa ilişkin önemli ölçüde anlayış sağladığı ancak bu bilginin ulus-ötesi ve uluslararası suçlara doğrudan uygulanıp uygulanmadığı belirgin değildir. Pozitivizm, işlevselcilik, etiketleme kuramı ve çatışma kuramı dâhil olmak üzere birçok standart kriminolojik kuram, uluslararası suçların siyasi amaçlı şiddetini açıklamak için uyarlanabilecektir. Öte yandan, çoğunlukla yoksun bırakılan suçlular üzerinde yapılan çalışmalarla geliştirilen bu kuramlar, ulus-ötesi organize suçları, özellikle de hızlı büyümelerini açıklamakta pek başarılı olamamaktadır. Açıklamalar daha çok dünya ticaretinin ve göçün muazzam oranda genişlemesi ve yeni teknolojilerin ve elektronik iletişimin patlamasıyla birlikte küreselleşmenin artması çerçevesinde yapılmaktadır.⁸¹ Uluslararası suçlar için farklı kuramları ve açıklayıcı değişkenleri, ilkesel olarak tüm olası etkileri dikkate alan çok faktörlü bir kuramsal modelde birleştirmek mümkün görülmektedir. Böyle bir model, zorunlu olarak durumsal yönleri de dikkate almak zorunda olacaktır. Bunu yaparken, böyle bir kuramın kriminoloji alanı dışında, özellikle de sosyal psikologlar ve tarihçiler tarafından üretilmiş araştırma sonuçlarını da içermesi gerekmektedir.⁸² Elbette tüm bu farklı alanlarla etkileşim disiplinlerarası çalışmaların popülerliği içinde olumsuz bir seyir de izleyebilir. Disiplinlerarası çalışmalar “parçaları birleştirmek üzere derinleşmek yerine, yüzeydeki parçalar arasında kurulacak bağlantılarla hızlıca kesin sonuçlara varma aracına dönüşmemelidir”.⁸³

Kriminoloji, hem metodolojik olarak sağlam yöntemler ve araçlar hem de uluslararası suçları incelemek için yararlı bir kuramsal çerçeve sağlayabilecektir. Ana akım kriminoloji için uluslararası suçları incelemek ilgi çekici bir meydan okuma olarak da görülebilir, yasalara uyan pek çok vatandaşın ciddi suçlar işlemeye karışması ilgi çekicidir. Ana akım kriminoloji, uluslararası suçların etiyojisini incelerken kuramlarının sağlamlığını ve geçerliliğini test edebilir ve bu durum kriminoloji için yeni bir itici güç olabilir. Uluslararası ceza hukukunun son yıllarda artan oranda olgunlaşması karşısında kriminolojinin geride kalmaması gerekliliği de açıktır. Ulus-üstü kriminolojiyi uluslararası suçların kriminolojisi olarak görerek, kendisini kelimenin

⁸⁰ Dawn L. Rothe ve Christopher W. Mullins, “Toward a Criminology of International Criminal Law: An Integrated Theory of International Criminal Violations”, *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 33/1 (2009)s. 99, 115.

⁸¹ Natarajan, Mangai, *International Crime and Justice*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010, s.1-2.

⁸² Stefan Harrendorf, “How Can Criminology Contribute to an Explanation of International Crimes?”, s. 251.

⁸³ Derya Aydın Okur, “Uluslararası İlişkiler ile Uluslararası Hukukun 'Uzak Yan Yanalığı' ve Disiplinlerarasılık Meselesi”, *Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler: Disiplinlerarası Yaklaşımlar*, (Cansu Atılğan Pazvantoglu), Yetkin Yayınları, 2023, s. 42.

geniş anlamıyla uluslararası suçları incelemekle sınırlaması gerektiği de öneriler arasındadır.⁸⁴ Örneğin, soykırım nedenselliği üzerine kuram geliştirmek, gerçekten de geleneksel kriminolojik kuramın gelişimine katkıda bulunabilir. Ayrıca, hüküm giymiş soykırım failleri cezalandırılacak ve aciz bırakılacak, bu da ıslah ve ceza teorisindeki bilgileri ilerletebilecektir. Soykırım davranışını kriminolojik bilimsel araştırmadan çıkarmak kriminoloji disiplini, kullanılmayan bir ceza adaleti araştırması kaynağından da mahrum edecektir.⁸⁵ Akademisyenlerin güvenilir metodolojik araç ve gereçler geliştirmeleri ve bu araçları düzenli olarak test etmeleri gerekmektedir. Test edilebilir hipotezlere çevrilebilecek açıklayıcı kuramlar geliştirilmelidir. Bu görüşe göre mevcut kriminolojik kuramlar açısından bu kuramların uluslararası suçların etiyolojisini açıklamaya ne ölçüde yardımcı olabileceği test edilerek yeni araştırma alanları keşfedilmelidir. Dolayısıyla uluslararası suçlarla ilgili araştırmaların hangi kriminolojik geleneklere yerleştirilebileceği, ana akım kriminolojiden hangi kuramların uluslararası suçların yaygınlığına veya nedenlerine yanıt verebileceği, uluslararası suç olgusunun nasıl açıklanabileceğine yönelik sorular önem kazanmaktadır.⁸⁶

19. yüzyılın ilk yarısına dayanan karşılaştırmalı analizlerin başlangıcından bu yana kriminolojinin bir yandan naif veri toplama ile diğer yandan kriminolojik kuramları test etmek için karşılaştırmalı verileri kullanmaya yönelik tüm girişimleri reddetme arasında gidip gelmesi, bilgiyi ilerletmek için kötü tasarlanmış araçlar olarak görülmüştür. Başlangıcından bu yana karşılaştırmalı kriminoloji, suç ve ceza adaleti hakkında geçerli uluslararası verilerin eksikliğinden muzdarip olmuştur. Birkaç on yıl boyunca, yeni veri toplama yoluyla uluslararası karşılaştırmaları iyileştirmek için çaba gösterildiği de açıktır.⁸⁷ Tüm bu kuramlar ve modeller ayrıca algılanabilecek en üst seviye olası etkileşim sayısını göz önünde bulundurmamak ve davranışın, kişisel ve sosyal denetimlerin gelişimiyle rastgele bir bileşeni bütünleştirmek konusundaki zorluklarla da baş etmek durumundadır.⁸⁸

⁸⁴ Alette Smeulers ve Roelof Haveman, *Supranational Criminology: Towards a Criminology of International Crimes*, s. 487-488.

⁸⁵ George S. Yacoubian, Jr., "The (in)significance of genocidal behavior to the discipline of criminology", 7-19

⁸⁶ Alette Smeulers ve Roelof Haveman, *Supranational Criminology: Towards a Criminology of International Crimes*, s. 511-512.

⁸⁷ Marcelo F. Aebi, Martin Killias ve Cynthia Tavares. "Comparing Crime Rates : the International Crime (Victim) Survey", *The European Sourcebook Of Crime And Criminal Justice Statistics, and Interpol Statistics*, 2002, s.22.

⁸⁸ Rolf Loeber ve Brandon C. Welsh, *The Future of Criminology*, New York: Oxford University Press, 2012, s. 131.

NEDEN	AÇIKLAMA	KARŞI GÖRÜŞ
Ulus-üstü Ceza Hukuku'nun görece yeniliği	Suçların uluslararası hukukta tanımlanması, ancak ulusal hukukta nadiren uygulanması/Tanımların kısıtlayıcı biçimde yorumlanması: Örneğin; "yasa koyucu" "ulusal yasa koyucu"/Devletin suçu belirlemesi/ Uluslararası toplumun suçu belirlemesi/Uluslararası suçların kriminologların suç tanımının dışında kalması	Eski 'ulusal' suç kavramının yerini, uluslararası gelişmeleri kucaklayan yeni bir suç kavramının alması/Şiddet, cinayet, soykırım, hırsızlık, miadı dolmuş ilaçların veya kimyasal atıkların üçüncü dünyaya boşaltılması, insanlığa karşı suçlar, tecavüz, doğal varlıkların yasa dışı kullanımı, Afrika'daki kaynaklar veya savaş suçları hepsinin artık kriminoloji alanına dâhil edilebilir olması
Devletin uluslararası suçlara dâhil olması/yönlendirmesi	Savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve soykırımın genellikle devletlerin bir miktar müdahalesiyle işlenmesi / Devletlerin failer haline gelmesi ve artık sadece suçu önleme ve cezalandırmaya çalışan otoriteler olmaması/"devlet suçu"nun anlam karmaşası (contradictio in terminis)/Devletin genellikle suçlu olması ve ihlal edilen normatif çerçevenin uluslararası çerçeve olmasının davranışa yönelik çalışmayı güçleştirmesi	İtaat suçları çerçevesinde bir inceleme Suçlu sapkın değil itaat eden ve konformist
Uluslararası Suçların karmaşık ve kavranması zor yapısı	Yerel düzeyde olduğu gibi, kriminologlar için suçun nedenlerini inceleme ve suçun işlenmesini önleme görevinin bu karmaşıklığı çözümlenememesi	Bu zorluk, ulus-üstü kriminoloji için bir meydan okuma
Diğer disiplinlerdeki literatür yoğunluğu	Kriminologların uluslararası suçlar için ekleyecekleri bir şey olmadığı düşüncesi	Kriminoloji, savaşları ve soykırımları inceleyen herkes arasındaki ara disiplin / Diğer disiplinlerin içgörülerini bir araya getiren bir disiplinlerarası arabulucu
Coğrafi Uzaklık	Amerikalı ve Avrupalı kriminologların ulusal ve doğrudan temas edilen suçlarla meşgul olması Uluslararası suçların ana akım kriminologların yaşadıkları yerlerden uzakta işlenmesi	Araştırmacılar ve uygulayıcılar arasındaki mesafenin, Avrupa, Asya ve Afrika'da uluslararası mahkemelerin kurulmasıyla önemli ölçüde kapatılması Medyanın Etkisi
Metodolojik Sorunlar	Uluslararası suçların çözümlenmesinde geleneksel araştırma yöntemlerinin ancak sınırlı ölçüde kullanılabilmesi	Kriminolojik kuramların uluslararası suçlar için geçerli olup olmadıkları, geçerliyse ne ölçüde geçerli olduklarının incelenmesi

Tablo 1: Kriminolojinin Uluslararası Suçları Alan Dışına İtmesine Yönelik Argümanlar, Gerekçeler ve Karşı Görüşler⁸⁹

⁸⁹ Alette Smeulers ve Roelof Haveman, *Supranational Criminology: Towards a Criminology of International Crimes*, s. 6-12'de yer alan bilgiler tablolaştırılarak ve yorumlanarak sunulmuş, genel değerlendirme yapılmıştır.

Tüm bu bilgilerden hareketle kriminolojinin uluslararası suçlara yönelik ihmalinin nedenleri yukarıdaki tabloyla özetlenebilir. Tabloda “Neden” başlığı altında kriminolojinin uluslararası suçları göz ardı etmelerinin ardında yatan argümanlar maddeler halinde sunulmuştur. “Açıklama” başlığı altında bu argümanlar detaylandırılmıştır. Bu nedenleri oluşturan öğeler yine maddeler halinde sıralanmıştır. “Karşı Görüş” başlığında ise, bu argümanların neden geçersiz olduğuna ve mevcut sorunların aslında ne şekilde ele alınması gerektiğine ilişkin görüşler kısaca belirtilmiştir. Araştırma boyunca başlıklandırılan ve detaylandırılan konular sınıflandırılmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında bu bulgularla birlikte tartışılan literatür taraması uluslararası hukuk kapsamında yorumlanmıştır.

SONUÇ

Uluslararası hukuk ihlalleri neticesinde bireylerin cezai yargılamaya konu olabilmesine yönelik girişimler sonucu en ciddi uluslararası suçlar olarak nitelendirilen soykırım, insanlığı karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçlarının düzenlendiği Roma Statüsü ve yargılama ve kovuşturmayı yürüten Uluslararası Ceza Mahkemesi işleyişi uluslararası alandaki suç tanımlamaları ve kapsamaları açısından önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Uluslararası ceza hukukunun ve Mahkemenin suçların cezasız kalmamasına ve önlenbilmesine yaptığı vurgu bu konuda yapılabileceklerin sorgulanmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışma, uluslararası suçlara ilişkin bu sorgulamada kriminolojinin yerini işaret ederek, alanların disiplinlerarası yaklaşımlarına vurgu yapan bir değerlendirme sunmuştur. Bireylerin uluslararası ceza hukukuna konu olmasıyla işledikleri suç ve suçlu konularına kriminolojik bir yaklaşımın her iki alan için kazanıma yönelik bir süreci işletebileceği görülmüştür. Bununla birlikte her iki alanın bu işbirliğine karşıt olarak neden olabileceği kısıtlar da ele alınmıştır. Çalışmadaki literatür incelemesiyle birlikte kriminolojinin uzun yıllar uluslararası suçları göz ardı ettiği teyit edilse de bu eğilimin değiştiği ve dönüştüğü de açıklanmıştır.

Kriminoloji sözcük kökeniyle birlikte “suç” kavramını ele alırken sonuçtan çok sürece odaklanmaktadır. Kriminolojinin bu özelliği daha çok sonuç odaklı ele alınan uluslararası suçlara, özellikle kök nedenlerinin sorgulanması açısından fayda sağlayabilecektir. Çalışmada sınırlandırılan uluslararası suçların dışında ulus-ötesi ve sınıraşan uluslararası suçların karmaşıklığı bir kısıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Konu çeşitliliği de gittikçe artmaktadır, çalışmada eko-küresel kriminoloji bu kapsamda örneklenmiştir. Mevcut, sınırları büyük çabalarla korumaya çalışılan uluslararası suçların dahi çerçevesinin genişletilebileceğine ilişkin görüşler olduğu düşünüldüğünde kriminolojinin bu karmaşık yapıya daha detaylı, esnek ve var olan bakış açısını sorgular biçimde eleştirel yaklaşması gerektiği açıktır. Disiplinlerarası değerlendirmenin kaçınılmaz olduğu uluslararası suçlar ve kriminoloji etkileşiminde, kriminolojinin diğer birçok alanla kesişim noktaları bulunduğu ifade edilmiş ve disiplinlerarası çalışmaların artan popülaritesi çerçevesinde araştırmaların yüzeysel kalmaması gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Uluslararası suçlarda devletin etkinliği de kriminolojik yaklaşımlarda bir kafa karışıklığına yol açmaktadır. Suçun kökenleri sorgulanırken bireylerin eğilimleriyle sınırlı tutulan geleneksel yaklaşımlar karşısında devlet desteği ve aktör genişlemesi kriminolojik değerlendirmelerin önünde bir kısıt olarak görülmüştür. Bununla birlikte genel olarak uluslararası ceza

sistemine yönelik eleştiriler, hâlihazırda ve –yine devlet davranışlarına bağlı olarak- cezalandırma ve kovuşturmaların yapılmadığına ilişkin görüşler kriminolojinin uluslararası suçları ihmaline yönelik bir gerekçe olarak sunulmaktadır. Bu noktada uluslararası hukuk kanadından da bir değerlendirme gerekli görülmüştür. Yine her iki alanın pozitivist yaklaşımlarının bir kısım olarak görülebileceği, her iki alanda uluslararası gelişmelerle birlikte katı anlayıştan uzaklaşan bir eğilimin olduğu ve bu eğilimlerin işbirliğini kolaylaştırabileceği açıklanmıştır. Bir diğer kısım tarihsel süreçte araştırmalara sağlanan finansman kıtlığı, daha çok yerel kaygılarla hareket edilmesi ve geçmişte bilgi akışının görece az olmasıdır. Uluslararası sistemde suçtan ve suçludan mağdura evrilen bir süreç yaşanması da uluslararası suçlara yönelik kriminolojik ilginin kısıtlı kalmasına neden olmuştur. Suçların geleneksel biçimde yorumlanmasına karşı, bir yerel şiddet eğilimiyle, uluslararası suç eğiliminin farklarına odaklanmaktansa birlikte ele alınabilecekleri ve bunun suçu açıklamada fayda sağlayabileceği görüşleri iş birliğine yönelik olumlu adımlardandır. Araştırmada kuramsal sorgulama, kriminolojik kuram ve yaklaşımların uluslararası suçları değerlendirmeleri ölçüsünde sınırlı tutulmuştur. Kuramların çoğunlukla bireysel düzeydeki süreçleri açıklaması dış etkenlerin oldukça fazla olduğu uluslararası suçlar söz konusu olduğunda yeterli olamamaktadır.

Sonuç olarak araştırma, kriminolojik bir yaklaşım geliştirmeden suçların kovuşturulmasına odaklanan bir sistemde uluslararası ceza hukukunun etkinliğinin sorgulanmasına yönelik uluslararası hukuk akademisyenlerinin ayrıntılı değerlendirmelerine ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde konuya ilişkin çalışmaların azlığını göz önünde bulundurulduğunda her bir başlıkla ilgili olarak yapılacak detaylı çözümlenmeler, disiplinlerarası çalışmalara ve her iki alan literatürüne katkı sunacaktır. Uluslararası alanda yaşanan vahşetlere tanık olmaya devam ederken uluslararası suçların kök nedenlerini bilmenin ve açıklayabilmenin suçun önlenmesine yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akers, Ronald L. *Criminological Theories: Introduction and Evaluation*, Routledge, 2012.
- Atılğan Pazvantoğlu, Cansu. "Yumuşak Hukuk Tartışmaları Çerçevesinde BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri'nin Değerlendirilmesi". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 27/2 (2021): 1131-1155.
- Aebi, Marcelo F., Martin Killias ve Cynthia Tavares. "Comparing Crime Rates : the International Crime (Victim) Survey", *The European Sourcebook Of Crime And Criminal Justice Statistics, and Interpol Statistics*, 2002.
- Agnew, Robert. "Toward a Unified Criminology: Integrating Assumptions about Crime". *People and Society: A Unified Criminology*. NYU Press, 2011.
- Aydın Okur, Derya. "Uluslararası İlişkiler ile Uluslararası Hukukun 'Uzak Yan Yanalığı' ve Disiplinlerarasılık Me-selesi". *Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler: Disiplinlerarası Yaklaşımlar*, (Cansu Atılğan Pazvan-toğlu), Yetkin Yayınları, 2023.
- Bachand Remi ve Thierry Lapointe. "Beyond Presentism: Rethinking the Enduring Co-constitutive Relationships between International Law and International Relations". *Inter-national Political Sociology*. 4/3 (2010): 271-286.
- Bosworth Mary ve Carolyn Hoyle. "An Introduction". *What is Criminology?*, (Mary Bosworth ve Carolyn Hoyle), Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Bouchet-Saulnier, Françoise. *İnsanlık Hukuk Sözlüğü*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2022.
- Briggs, Steven M. ve Joan Friedman. *Criminology for Dummies*. Hoboken N.J: Wiley, 2009.
- Bruinsma, Gerben. "Criminology and Transnational Crime". *Histories of Transnational Crime*, New York: Springer-Verlag, 2015.
- Cassese, Antonio. *International Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Cryer, Robert. *Prosecuting International Crimes Selectivity and the International Criminal Law Regime*, Cambridge University Press, 2005.
- Dehabadi, Mohammad Ali Haji, Mohammad Ebrahim Shams Naterry, Sedigheh Khalili ve Samira Golkhandan. "Theoretical Analysis of Crimes against Humanity in Light of Criminology." *International journal of hu-manities and social sciences*. 3 (2016): 477-492.
- Drumbl, Mark A. "Toward a Criminology of International Crime". *Ohio State Journal on Dispute Resolution*. 19:1 (2003): 263-282.
- Gegout, Catherine. "The International Criminal Court: Limits, Potential and Conditions for the Promotion of Justice and Peace", *Third World Quarterly*, 34/5 (2013): 800-818.
- Grant, John P. ve J. Craig Barker. *Encyclopaedic Dictionary of International Law*, Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Gözen Ercan, Pınar. "Uluslararası Hukuk ve Siyaset Etkileşiminde Koruma Sorumluluğunun Dönüşümü ve Uygulamaları". *Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler: Disiplinlerarası Yaklaşımlar*, (Cansu Atılğan Pazvan-toğlu), Yetkin Yayınları, 2023.
- Harrendorf, Stefan. "How Can Criminology Contribute to an Explanation of International Crimes?". *Journal of International Criminal Justice*. 12 (2014): 231-252.
- Howe, Brendon. "Law and Intervention". *Uluslararası Hukuk ve Politika*. 4 (2008): 95-117.
- Hoon, Marieke de. "The Future of the International Criminal Court. On Critique, Legalism and Strengthening the icc's Legitimacy", *International Criminal Law Review* 17/4 (2017).
- International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS), *The Responsibility to Protect*, International Development Research Centre, December 2001.
- International Criminal Court, About the Court, <https://www.icc-cpi.int/about/the-court>
- International Criminal Court, *Elements of Crimes*, 2011.

- International Humanitarian Law Databases, “Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis, and Charter of the International Military Tribunal” London, 8 August 1945. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/nuremberg-tribunal-charter-1945>
- Karstedt, Susanne. “Scaling criminology: From Street violence to atrocity crimes”. *Scaling criminology: From street violence to atrocity crimes, Regulatory Theory*, (Peter Drahos), ANU Press, 2017.
- Kreß, Claus. “Time for Decision: Some Thoughts on the Immediate Future of the Crime of Aggression: A Reply to Andreas Paulus”, *The European Journal of International Law*, 20/4 (2009).
- Lint, Willem de, Marinella Marmo ve Nerida Chazal. *Criminal Justice in International Society*, Routledge, 2014.
- Loader, Ian ve Richard Sparks. “Situating criminology: On the Production and Consumption of Knowledge about Crime and Justice”. *The Oxford Handbook of Criminology*, (Mike Maguire, Rod Morgan ve Robert Reiner), Oxford University Press, 2002.
- Loeber, Rolf ve Brandon ve C. Welsh. *The Future of Criminology*. New York: Oxford University Press, 2012.
- Maguire, Mike, Rodney Morgan ve Robert Reiner, *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford University Press, 2002.
- Martínez, Aroa Ruiz. “Criminology of International Crimes: A Revision of the Crime of Aggression from a Critical Criminology Perspective”. *E-ciències jurídiques*. 1 (2017): 1-11.
- McGarry, Ross ve Sandra Walklate. *The ‘Forgotten Criminology of Genocide?’*. Bristol University Press, 2019.
- Michalowski, Raymond. “Power, crime and criminology in the new imperial age”. *Crime, Law and Social Change*. 51 (2009): 303-325.
- Natarajan, Mangai. *International Crime and Justice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Neubacher, Frank. “How Can it Happen that Horrendous State Crimes are Perpetrated?, An Overview of Criminological Theories”. *Journal of International Criminal Justice*. 4/4 (2006): 787-799.
- Olsson, İlhami Alkan. “Four Competing Approaches to International Soft Law”. *Scandinavian Studies in Law*. 58 (2013): 177-196.
- Paulus, Andreas. “Second Thoughts on the Crime of Aggression”, *The European Journal of International Law*, 20/4 (2009).
- Rome Statute of the International Criminal Court. *United Nations, Treaty Series*. Vol. 2187, No. 38544. Rome: 17 July 1998.
- Rothe L., Dawn L. ve David O. Friedrichs, “The State of the Criminology of Crimes of the State”, *Social Justice*, Vol. 33/1 (2006): 147-161.
- Rothe L., Dawn ve Christopher W. Mullins. “Toward a Criminology of International Criminal Law: An Integrated Theory of International Criminal Violations”. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*. 33/1 (2009): 97-118.
- Shaw, Malcolm N. *International Law, 6th edition*. Cambridge University Press, 2008.
- Sheptycki, James. “Transnational Crime: An Interdisciplinary Perspective”. *Routledge Handbook of Transnational Criminal Law (1st ed.)*, (Robert J. Currie ve Neil Boister), Routledge, 2014.
- Shute, Jon. “Moral Discourse and Action in Relation to the Corpse: Integrative Concepts for a Criminology of Mass Violence”, *Human Remains and Mass Violence*, (Jean-Marc Dreyfus ve Élisabeth Anstett), Manchester University Press, 2015.
- Smeulers, Alette. “Perpetrators of International Crimes: Towards a Typology”. *Supranational Criminology: Towards a Criminology of International Crimes*, (Alette Smeulers ve Roelof Haveman), Antwerp: Intersentia, 2008.
- Smeulers, Alette ve Roelof Haveman. “International Crimes and Criminology: An Agenda for Future Research”. *Supranational Criminology: Towards a Criminology of International Crimes*, (Alette Smeulers & Roelof Haveman), Antwerp: Intersentia, 2008.
- Smeulers Alette, Fred Grünfeld. *International Crimes and other Gross Human Rights Violations, A Multi- and Interdisciplinary Textbook*. Leiden Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011.

- Sokullu Akıncı, Füsün. *Kriminoloji*, İstanbul: Beta, 2018.
- Song, Sang-Hyun. The Role of the International Criminal Court in Ending Impunity and Establishing the Rule of Law, *Delivering Justice*, 4/ XLIX (2012).
- Tezcan, Durmuş, Ruhan Erdem ve R. Murat Önok. Uluslararası Ceza Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2009.
- The Geneva Conventions and Additional Protocols (International Committee of the Red Cross (ICRC), "The Geneva Conventions and their Commentaries", Treaty Database: Full Texts, Commentaries and State Parties, 2023 <https://www.icrc.org/en/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions>
- The International Committee of the Red Cross (ICRC). International Criminal Justice: The Institutions, Advisory Service on IHL, April 2021. <https://www.icrc.org/en/document/international-criminal-justice-institutions-0>
- Tierney, John. *Criminology: Theory and Context*, Longman, 2006.
- Tittle, Charles R. "Introduction: Theory and Contemporary Criminology", *The Handbook of Criminological Theory* (Alex R. Piquero), John Wiley & Sons, 2016.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>
- United Nations Document, A/CN.4/L.2, Text of the Nürnberg Principles Adopted by the International Law Commission, Formulation of the Nürnberg Principles, Yearbook of the International Law Commission, vol. II, 1950.
- United Nations General Assembly Resolution 260 A (III), Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948.
- Varona, Gema ve José Luis de la Cuesta, "International Criminology: Concept, History, Developments, and Institutions", *Oxford Research Encyclopedia of Criminology*, 2019.
- Vasiliev, Sergey. "The Crises and Critiques of International Criminal Justice", *The Oxford Handbook of International Criminal Law* (Kevin Jon Heller vd.), Oxford Handbooks, 2020.
- Vega, Octavio. "Beyond Justice's Reach, Part 1: The Limits of the International Criminal Court", *Harvard International Review* (25 September 2020).
- Vernier, Chester G. "Annual Meeting of the Illinois Branch: International Criminology", *Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology*. 5/3 (Sep., 1914): 196-203.
- Vito, Gennaro F. ve Jeffrey R. Maahs. *Criminology: Theory, Research and Policy*, Jones & Bartlett Learning, 2017.
- Vöhringer, Marco. "Critiques of International Criminal Law Revisited in the Light of the Rome Statute: What More Can We Do?", *Völkerrechtsblog* (10.01.2022).
- Walklate, Sandra. *Understanding criminology: Current theoretical debates*, Open University Press, 2007.
- White, Rob. *Transnational Environmental Crime: Toward an Eco-global Criminology*. Willan, 2011.
- Williams, Katherine S. *Textbook on Criminology*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Wilson, Jeffrey R. "The Word Criminology: A Philology and a Definition, Criminology". *Criminal Justice Law, & Society*. 16/3 (2015): 61-82.
- Woolford, Andrew. "Making Genocide Unthinkable: Three Guidelines for a Critical Criminology of Genocide". *Critical Criminology*. 14 (2006): 87-106.
- Yacoubian, George S. The (in)significance of genocidal behavior to the discipline of criminology. *Crime, Law and Social Change* 34 (2000): 7-19.

EXTENDED SUMMARY

AN ASSESSMENT OF CRIMINOLOGICAL APPROACHES TO INTERNATIONAL CRIMES WITHIN THE SCOPE OF INTERNATIONAL LAW

Cansu Atılğan Pazvantoglu, Assist. Prof.

Eskisehir Osmangazi University, cansuatilgan@ogu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-5404-8064>

The purpose of this research is to evaluate criminological approaches to international crimes within the scope of the International Criminal Court from an international law perspective. The study aims to examine both historical and theoretical points where criminology and international law intersect, analyzing the potential mutual benefits that can be derived. In this research, definitions and scopes of international crimes and criminology are presented, their characteristics are discussed, their places in key debates in the literature are questioned, their interactions are evaluated, and the reasons behind efforts to link criminology with international crimes or include international crimes in the field of criminology are analyzed.

Critiques regarding criminology excluding international crimes from its scope have been addressed, considering the internationalization of criminology as a discipline. International criminal law and the International Criminal Court do not have the explicit purpose and mandate to analyze the origins of crime. However, given the advocacy for ensuring that crimes do not go unpunished and the pursuit of justice, a criminological assessment concerning the root causes of international crimes can contribute significantly.

Similarly, criminology can be supportive in achieving the objectives of the International Criminal Court and facilitating the implementation of processes. Does the Court indeed fulfill the promised assistance in preventing the crimes in question, which are considered the most serious international crimes, by defining crimes, uncovering criminal acts, legislating, and bringing perpetrators before a permanent court? Within the scope of this question, the contributions that criminology can offer in preventing international crimes and the pros and cons of its collaboration with the international criminal justice system should be assessed.

Criminology, due to its process-oriented approach, can assist in the analysis of internationally focused crimes that are traditionally approached with a results-oriented mindset. The discipline of criminology encompasses a rich theoretical diversity. In the research, only criminological theories that include international crimes in their scope or engage in discussions about such crimes are exemplified. Criminological theories often explain processes at the individual level and may not be sufficient when dealing

with international crimes where external factors play a significant role. However, the interdisciplinary nature of criminology, interacting with various fields, has formed the basis for this research.

The internationalization of criminology has particularly taken place within the framework shaped after the Cold War. International crimes that occurred during conflicts in the 1990s drew attention on the international stage, creating a need for criminology as a significant field capable of analyzing these crimes. The complexity of transnational and cross-border international crimes occurring beyond international crimes on the international stage, along with the increasing diversity of subjects and issues, has combined with the structural constraints of criminology, making interaction more challenging.

Within this context, as one of the most significant debates in the literature, the research evaluates claims that criminology neglects or overlooks international crimes. The involvement of the state in international crimes, criticisms of the international criminal system, and issues related to neglect are among the reasons cited. Resource scarcity in the field of criminology, locality, individual-focused traditional assessments, and approaches directed from the perpetrator to the victim in the international system are also seen as other constraints on criminology's engagement with international crimes.

The international criminal law system, with a focus on the prosecution of crimes, has been examined in the research, and the effectiveness of this system has been questioned. The study evaluates the contributions that understanding and explaining the root causes of international crimes can offer to the international criminal justice system. There is an observed increase in international literature on the subject, and similar positive trends are strengthening.

The research aims to contribute to the Turkish literature and calls for interdisciplinary studies that will separately scrutinize the intersections of both fields, with the goal of enhancing understanding. This call is directed towards international law scholars, encouraging them to engage in such interdisciplinary research.